

Telegraful Român

Anul 166 • nr. 5-8

1 și 15 februarie 2018

TREPTELE urcușului duhovnicesc (II)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

4. Sfânta Evanghelie a Duminicii următoare, a *Întoarcerii Fiului Risipitor* (Lc. 15, 11-32), ne arată modul prin care ne *întoarcem din exilul* în care ne-a aruncat păcatul, în casa Părintelui Ceresc, la comuniunea de iubire cu El.

Pericopa „*Duminicii Întoarcerii Fiului Risipitor*” ne oferă „*calea întoarcerii din exilul păcatului*”: fiul risipitor, lipsit de iubirea tatălui său, în îndepărtarea păcatului „*și-a venit în sine*”, adică și-a dat seama de păcatul său dublu, față de cer și față de cei de pe pământ. S-a hotărât să se îndrepte, întorcându-se la tatăl său. S-a întors și și-a recunoscut și mărturisit cu umilință și lacrimi păcatul și a primit răspunsul părintelui iubitor: inelul împăcării, îmbrăcămintea iertării și masa comuniunii (Lc. 15, 11-32).

Etapele întoarcerii fiului rătăcit le regăsim în *Sfânta Taină a Pocăinței*, numită de Sfinții Părinți „*baia lacrimilor*” sau „*botezul pocăinței*”:

a) prima treaptă a întoarcerii noastre spre Dumnezeu este „*venirea în sine*” sau *conștiința păcatului*, prin ascultarea de acest glas al lui Dumnezeu din om – *conștiința*. Conștiința păcatului va trezi în sufletul nostru *părerea de rău* pentru păcatele săvârșite;

b) următoarea treaptă este *hotărârea de îndreptare, ca decizie a ruperii legăturii cu păcatul*. „*Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune: Tată, am greșit la Cer și înaintea ta*” (Lc. 15, 18) – și-a zis fiul risipitor;

c) urmează *mărturisirea păcatelor* în fața Părintelui de Sus, prin mijlocirea *părintelui duhovnicesc*, recunoscându-ne vinovăția față de Dumnezeu și față de aproapele nostru;

d) Primirea *semnului iubirii părintești* – *îmbrățișarea* – și a celui *al împăcării* – *inelul* în dreapta sa, *îmbrăcarea veșmintelor și masa bucuriei* – se vor realiza prin *Sfânta Taină a Euharistiei, Masa Împărăției lui Dumnezeu*;

5. *Al cincilea popas* în urcușul nostru cu Hristos îl facem în *Duminica Înfricoșătoarei Judecăți*, luând aminte la dreptatea Lui și la răsplătirea Lui cea după merit (cf. Matei 25, 31-46). Ni se reamintește că vom da seama cu toții de faptele săvârșite în lumea aceasta și de binele neîmplinit, pe care eram datori să-l săvârșim.

Dacă sentința *Judecății particulare*, pe care o va primi sufletul fiecăruia, îndată după moarte, este parțială și provizorie, aceea a *Judecății obștești* se va da și sufletului, și

trupului și va rămâne definitivă. Judecătorul va fi *Mântuitorul lumii*, prin *conștiința fiecăruia*, putându-se vedea, ca într-o carte deschisă, atât faptele personale, cât și consecințele acestora în urmași. *Criteriul* judecății va fi *fapta bună* ca act al *iubirii față de aproapele nostru*: „*Adevărat zic vouă: Întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut*” (Matei 25, 40). De

iubirea aproapelui este condiționată iubirea față de Dumnezeu, după cuvântul Sfântului Evanghelist Ioan: „*Dacă zice cineva: Iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este*” (I Ioan 4, 20).

6. Înainte de a intra în ostenele *Postului Mare*, după trecerea ușoară spre nevoia prin *Săptămâna brânzei, Duminica Izgonirii lui Adam din Rai* ne amintește unde am fost rânduți de Creator – în Rai – și de unde am căzut, prin păcatul strămoșilor noștri, dar, mai ales, cum trebuie să recăștigăm Raiul, cu ajutorul harului divin și prin efortul propriu. Tema Evangheliei acestei duminici (cf. Matei 6, 14-21) este „*iertarea*”: „*De nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșelile voastre*” (Matei 6, 15). De iertarea acordată altora este condiționată și iertarea noastră de către Dumnezeu și împăcarea cu El, după cum ne-a învățat Mântuitorul, în *Rugăciunea Domnească*: „*și ne iartă nouă greșelile noastre, precum iertăm și noi greșelile noastre*” (Matei 6, 12). Sfânta Evanghelie ne oferă acum primele îndrumări privind *valoarea tainică și spirituală a postului smerit*, deosebit total de postul fariseic. Pentru ca ostenele postului nostru să fie bine primite de Dumnezeu, suntem îndemnați să ne adunăm comori cerești, prin săvârșirea faptelor bune, care se vor constitui în „*arvună*” pentru viața veșnică.

Iată, în câteva cuvinte, popasurile pregătitoare pentru *călătoria noastră cu Hristos spre marea Înviere*. Avem nevoie, în acest itinerar spiritual, de „*foame și sete după Dumnezeu*”, de tăria „*credinței smerite*”, de *puterea „rugăciunii smerite”*, de „*revenirea noastră din exilul păcatului*”, aducându-ne aminte de *Înfricoșătoarea Judecată* la care trebuie să dăm răspuns, încununând astfel efortul nostru prin *iertarea tuturor celor care ne-au greșit*, dobândind pacea lăuntrică, necesară *postului duhovnicesc*, completat cu comorile nemuritoare ale *faptelor bune*.

Sugestia unei dezbateri necesare

Teodor BACONSCHI

În marile universități americane – situate pe primele locuri mondiale – studenții pot „încerca” un curs sau altul, înainte de a-și compune meniul semestrial. Așa numita *shopping week*: săptămâna în care „mergi la cumpărături”. Sigur, cunoașterea nu e o (simplă) „marfă”. Nu trebuie să criticăm aici mercantilismul universitar (deși educația superioară, preponderent privată, e și o „industrie”, sau o „afacere” cu bugete uriașe). Trebuie mai curând să vedem că studentul nu e privit ca o sticlă pe linia de îmbuteliere dintr-o fabrică de bere. El e o persoană liberă (să aleagă) ce i se potrivește mai bine. Dar nu oricum: există un trunchi de discipline non-facultative și un sistem de „credite” care asigură echilibrul de fond al „contractului cognitiv”. Perioada tatonărilor inițiale are ca scop identificarea opțiunilor intelectuale ale studentului, urmate în logica pasiunii (și nu în cea a obligației formale). Ca întotdeauna, o anumită doctrină pedagogică inspiră politicile academice ale oricărui stat modern. În ce ne privește, am moștenit din comunism o pedagogie mecanicistă: elevul – și mai apoi studentul – e privit de „sistem” ca vas care trebuie umplut. Nu ca persoană care trebuie să dobândească aptitudini critice, o cultură generală bună și valori morale menite să-i fasoneze caracterul civic și profesional. Ar fi cazul să pleptăm pentru adoptarea acestei paradigme. Ea corespunde personalismului creștin. Nu „producem” pe bandă rulantă niște „specialiști” unilaterali și docili, îmbuibându-le memoria cu informație cantitativă, ci viitori cetățeni al căror potențial, odată fructificat, sporește binele comun. Pentru a schimba paradigma, e nevoie să reintroducem selecția. La Columbia University (New York) intră doar 6% dintre candidați. La Princeton, numai 4%. Odată

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Vasile Gafton

**Ce ni se poate întâmpla atunci
când vrem să-L vedem pe Dumnezeu? (I)**

| pagina 2

Pr. Academician Mircea Păcurariu

**Preoți sibieni în închisori și în deportare în
anii 1916-1918** | pagina 4

Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczka

**Ortodoxia și „România Mare”: comuniune,
națiune și capcane ideologice** | pagina 6

Ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu? (I)

Aflându-ne în perioada pregătitoare pentru Postul Paștilor, ne-am gândit că, poate, cel mai potrivit răspuns la această întrebare l-am putea primi lecturând fragmentul din Evanghelia după Sfântul Luca 19, 1-10. Este vorba despre fragmentul care se citește în Biserică în Duminica a XXXII-a după Rusalii.

De fapt, încercând să răspundem la întrebarea de mai sus, realizăm că vorbim tocmai despre ceea ce este esențial pentru această perioadă de pregătire, și anume despre liniștea sufletească. Liniștea aceasta este dată de siguranța cu privire la scopul pe care îl avem, de certitudinea cu privire la așteptările pe care le nutrim. În perioada Postului trebuie avem în vedere scopul spiritual, acela de a fi mai aproape de Dumnezeu, fapt care ne ajută să ne liniștim.

Se va putea spune că nu este chiar așa, deoarece postul produce de multe ori o neliniște, o agitație și generează unele situații specifice, tulburătoare. În Pericopa Apostolică a aceleiași Duminici (de la I Tim. 4, 9-15) se face însă o precizare esențială cu referire la dilemele noastre legate de liniștea din perioada postului, Sfântul Apostol Pavel spunând că, „pentru aceasta ne și ostenim și suntem ocărăți și ne luptăm, căci ne-am pus nădejdea în Dumnezeu Cel viu, Care este Mântuitorul tuturor oamenilor, mai ales al credincioșilor” (I Tim. 4,10). Liniștea provine, așadar, din nădejdea în Dumnezeu și este o liniște mântuitoare.

În versetul citat anterior întâlnim două mari categorii de oameni cărora li se adresează mântuirea: „toți oamenii” sau oamenii – în general – și „credincioșii” – sau oamenii care nutresc în sufletele lor credința în Dumnezeu. Mitropolitul Antonie de Suroj leagă credința de o cunoaștere certă a lui Dumnezeu, iar necredința, tot de o cunoaștere, dar de o cunoaștere foarte voalată, incertă, pentru că este o cunoaștere a lumii și cu privire la lume. Citând un text al Sfântului Irineu de Lyon, Mitropolitul Antonie indică două direcții sau două căi prin care putem obține cunoașterea lui Dumnezeu, una fiind directă – o cale a comuniunii depline cu Dumnezeu –, iar alta indirectă, deoarece este comuniunea din ce în ce mai profundă care se realizează nu cu Dumnezeu, ci cu lumea creată. Despre aceasta din urmă, Antonie afirmă în mod special că „nu reprezintă o respingere a vocii lui Dumnezeu, ci un mod de descoperire lung, întortocheat și dificil” (Mitropolitul Antonie de Suroj, „Lumina Care strălucea în întuneric. Ultimele cuvântări”, trad. din limba engleză de Ioan-Lucian Radu, Ed. Doxologia, Iași, 2017, p. 60).

În legătură directă cu această împărțire a oamenilor și a modurilor lor de a fi și de a cunoaște putem identifica și noi două feluri de liniște, caracteristice, fiecare dintre ele, câte una din cele două categorii de oameni. Astfel, există o liniște a onora față de/sau cu privire la Dumnezeu, și față de propria mântuire, din cauză că, pur și simplu, Dumnezeu și mântuirea sufletului nu prezintă interes. Este o nepăsare ce caracterizează oamenii în general. O nepăsare habituală, în care se complăce marea majoritate a oamenilor, care se rezumă la a-și trăi efectiv viața cu nădejdea că „și mâine este o zi”. O nepăsare care se rezumă la preocuparea de a obține din traiul lor zilnic o anumită cunoaștere, mai temeinică sau, poate, mai puțin temeinică, despre lume și viață, despre oameni și lucruri.

Al doilea tip de liniște este liniștea altora (mai puțin ca număr) față de lume. Este liniștea omului credincios, a omului care, așa cum se spune în Epistola întâia către Timotei, și-a pus nădejdea în Dumnezeu, a omului care știe cu certitudine că vrea să-L vadă pe Dumnezeu, a celui om care vrea, efectiv, să-L cunoască pe Dumnezeu. Însă ceea ce este interesant cu privire la acest tip de liniște este faptul că el produce o reacție specifică a lumii. O reacție de dezaprobare, o reacție negativă, violentă. Vom încerca să evidențiem în cele ce urmează, pe baza relatării biblice a întâlnirii dintre Zaheu și Domnul Iisus Hristos în Ierihon, câteva etape pe care le parcurge omul care își propune să-L cunoască pe Dumnezeu prin experiență directă. Sau, fideli titlului nostru, vom încerca să evidențiem ce ni se poate întâmpla atunci când vrem să-L vedem pe Dumnezeu.

Din relatarea de la Luca aflăm despre un anume Zaheu, care, din punctul nostru de vedere, este sufletul. În Evanghelia se spune că era „mai-marele vameșilor” (Lc. 19, 2). Era „mai-mare”, dar „era mic de statură” (Lc. 19, 3). Statura mică, joasă, se referă la faptul că sufletul se achită, în mod firesc, prin funcția aceasta minunată cu care l-a înzestrat Dumnezeu, și care este conștiința, cu vămuirea tuturor realităților lumii, realități cu care vine în contact pe parcursul existenței sale. Acesta este, așa cum spuneam, modul firesc, habitual de a exista al sufletului uman care dobândește cunoaștere prin evaluarea sau vămuirea lucrurilor din lume, a oamenilor, a oportunităților etc. Zaheu este un suflet de „statură mică”, joasă. De ce? Probabil, pentru că el este preocupat în permanență cu vămuirea lucrurilor lumești și doar a lucrurilor lumești. Din acest motiv, el nu depășește un anumit nivel, de joasă altitudine, al aspirațiilor umane, rămânând prins în angrenajul, neliniștea și zarva lucrurilor mărunte.

Însă, la un moment dat, se întâmplă ceva. Un eveniment nou. Prin Ierihon, prin cetatea în care trăiește Zaheu, trece Iisus, și acesta (sau sufletul) se vede, dintr-odată, pus în situația de a „vămuia”/evalua această noutate. De a o raporta la lucrurile uzuale, zilnice, observând astfel că noul nu li se subsumează acestora, că nu se încadrează în aceeași categorie, ci face parte din altă categorie de realități. Și atunci devine curios. În el se aprinde dorința, voința de a-L vedea. Dar, pentru aceasta, pentru a-L putea vedea pe Iisus, Zaheu/sufletul are nevoie de un element de sprijin sau chiar de două. Unul este tocmai voința lui de a-L cunoaște, dorința lui de a-L vedea pe Iisus, o voință care îl sustrage îndeletnicirii lui de a vămuia în permanență mulțimea celor din lume, mulțime care nu-l mai lăsa să iasă din acest cerc vicios al neliniștii, al indeciziei și al evaluărilor fără sfârșit. Al doilea element, chiar din interiorul lumii, este un copac prin care seva circulă precum viața într-un trup. Trupul, care își are viața de la suflet, contribuie și el la ascensiunea sufletului spre cunoașterea lui Dumnezeu, prin osteneala necesară escaladării trunchiului. Așa că Zaheu, pentru a putea să-L vadă, „se urcă într-un sicomor” (Lc. 19, 4). Osteneala trupului reprezintă osteneala postului, prin care, întocmai ca pe un trunchi de sicomor, se poate ajunge la o cunoaștere diferită de cunoașterea pe care o poate oferi lumea, o cunoaștere a celor de dincolo de lume și de timp, pentru că, în Sfânta Scriptură, „arborile mereu evocă eternitatea” (cf. Maurice Cocagnac, „Simbolurile biblice. Lexic teologic”, trad. din limba franceză de Michaela Slăvescu, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 125), și a lui Dumnezeu.

Zaheu se urcă în sicomor și ajunge deasupra zarvei lumii, într-o liniște. Și tocmai în momentul în care se liniștește, Iisus „îl vede”, îl identifică și îl particularizează în raport cu toată acea mulțime ieșită în stradă, adresându-i rugămintea de a-L primi în casa lui. De remarcat că acest lucru nu se întâmplă atunci când Zaheu (sau, așa cum am afirmat mai sus, sufletul) se află într-o mulțime sau într-o masă amorfă și gălăgioasă (de oameni, de lucruri/obiecte sau de gânduri/reprezentări), ci doar atunci când se liniștește. Înainte de această chemare a lui Iisus, el este doar o parte din zgomotul lumii, din neliniștea lumii. Însă, odată ce se liniștește, el trece într-o stare nouă, stare în care se împărtășește de o bucurie pe care n-a mai cunoscut-o până atunci.

Sus, în smochin, cu Zaheu se petrece o schimbare radicală. Inițial, acest „mai-mare al vameșilor” căuta să-L vadă pe Iisus, „pentru că pe acolo avea să treacă”, așa cum spune Evanghelistul Luca (19, 4). Adică el nu voia să-L vadă din alte motive, ci, probabil, datorită oportunității, datorită ocaziei de a-și putea gestiona atât de ușor dorința de a avea acces la ceva nou, la o experiență nouă, din care, de ce nu, ar avea ceva de câștigat, experiență pe care i-o putea oferi trecerea lui Iisus pe acolo. Și Zaheu are, în cele din urmă, acces la o experiență nouă. Dar această experiență nouă, în pofida calculelor pe care și le făcuse, nu-i aduce niciun câștig la acest nivel, ci, dimpotrivă, doar pierderi.

Pr. Vasile GAFTON

Sugestia unei dezbateri necesare

(urmăre din p. 1)

admiși, primesc bursă numai cei care se situează la vârf, în regiunea ultra-rarefiată a rezultatelor *summa cum laude*. Restul studenților (oricum foarte buni) au datorii financiare usturătoare. Firește că nu ne putem compara cu universitățile din *Ivy League*. Noi nu avem decât două universități românești în topul 1000 global: o performanță mai mult decât modestă. Însă putem vedea unde am greșit, atingând tristul record al unei populații cu 42% de analfabeți funcționali (tineri sau adulți care deslușesc un text, fără a-l înțelege cu adevărat). Scriam adineaori că pedagogia personalistă decurge dintr-o antropologie creștină. Iată de ce Biserica noastră ar fi o participantă legitimă la transformarea pe care n-o mai putem amâna, dacă ne dorim o națiune viguroasă și capabilă să facă față competiției internaționale.

Transilvania, în inima căreia apare „Telegraful român”, este cea mai evoluată regiune a țării și nu de azi, ci de mai multe secole. Cred că e firesc să începă chiar de aici o dezbatere (la început intra-eclizială) despre viziunea noastră cu privire la formarea tineretului. În epoca actuală – când toată cunoașterea umană este digitalizată și accesibilă – profesorul „predă”, dar are chemarea primă de a „forma” discernământul. El este mai puțin un transmițător de cunoștințe memorate ca atare, cât un educator menit să cultive gândirea în spiritul unor concepte limpezi și să rafineze, în viața ucenicilor săi, arta „navigării” pe oceanul tot mai vast al cunoașterii umane. O asemenea concepție pedagogică e utilă în școlile teologice, dar și în spațiul academic general din care acestea fac parte legal. Patristica *deosebire a duhurilor* rămâne cardinală în apariția unei metodologii sincrone cu ethosul postmodern. Să mutăm așadar accentul de pe cantitate (căci cine poate concura cu sursele deschise oferite de internet?) pe calitatea umană și intelectuală a unei judicioase inițieri în gestionarea complexității contemporane. Poate că ÎPS Mitropolit Laurențiu, patron duhovnicesc al vechii Academii Andreiene, va avea gândul generos de a binecuvânta un colocviu sibian dedicat tematicii la care mă refer. Sunt sigur că cei mai buni studenți teologi ar fi sincer interesați să participe la un asemenea laborator ideatic.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 ianuarie. Înaltpreasfinția Sa a săvârșit la Catedrala mitropolitană din Sibiu rânduiala liturgică specifică pentru noaptea dintre ani și a adresat credincioșilor un cuvânt de binecuvântare. Dimineața, în același loc, a oficiat Sfânta Liturghie și slujba de Te Deum și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 3 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 6 ianuarie – Praznicul Botezului Domnului. A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala mitropolitană. În aceeași zi, împreună cu PS Ilarion Făgărașanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și un mare sobor de preoți și diaconi, a oficiat, în Piața Mare a orașului, slujba de Sfințire Mare a apei, la care au participat credincioșii din municipiul Sibiu, precum și o serie de oficialități locale. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Joi, 11 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 12 ianuarie. A participat, la Academia Trupelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, la festivitatea decernării titlului academic de *Doctor Honoris Causa* prof. univ. dr. Sorin-Mihai Cîmpeanu, rectorul Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București și președintele Consiliului Național al Rectorilor din România.

Sâmbătă, 13 ianuarie. Înaltpreasfinția Sa a participat la festivitatea depunerii jurământului militar la Centrul de instruire pentru comunicații și informatică „Decebal” și la Centrul de instruire pentru artilerie terestră și artilerie antiaeriană „Ioan Vodă” din Sibiu. A oficiat o slujbă religioasă și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 14 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Antonie cel Mare” din Sibiu, cu ocazia hramului, și a adresat credincioșilor un cuvânt

Vineri, 19 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 21 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfânta Treime” din municipiul Brașov și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la biserica parohială. La sfârșitul slujbei, în semn de apreciere a activității pastorale și social-filantropice desfășurate, Înaltpreasfinția Sa a oferit celor două parohii câte un act de cinstire.

Luni, 22 ianuarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a participat la Sala Thalia din Sibiu la ședința de evaluare a Inspectoratului Județean de Jandarmi Sibiu. Cu acest prilej, a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Martți, 23 ianuarie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 24 ianuarie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului I de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Sâmbătă, 27 ianuarie. A participat la Capela mitropolitană la Sfânta Liturghie și la slujba de Tedeum oficiate de către Preasfințitul Ilarion Făgărașanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu ocazia deschiderii lucrărilor ședinței Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului. A prezidat ședința Adunării Eparhiale, desfășurată în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu” de la Facultatea de Teologie, în cadrul căreia s-au prezentat rapoartele de activitate pe anul 2017, pe sectoare și topopiate.

Duminică, 28 ianuarie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luni, 29 ianuarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Martți, 30 ianuarie – Sărbătoarea Sfinților Trei Ierarhi: Vasile, Grigore și Ioan. A săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala mitropolitană și a adresat credincioșilor și studenților prezenți un cuvânt de învățătură. La slujba religioasă a fost prezent și rectorul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, prof. univ. dr. Ioan Bondrea, alături de prorectori și cadre didactice de la mai multe facultăți din cadrul instituției de învățământ superior. După slujbă, a participat, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu” a Facultății de Teologie, la o sesiune de comunicări științifice, în cadrul căreia prof. univ. dr. Ciprian Streza a susținut o prelegere tematică.

Miercuri, 31 ianuarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Duminică, 7 ianuarie – Soborul Sf. Ioan Botezătorul. A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfântul Ioan Botezătorul” din municipiul Făgăraș și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a participat la sărbătoarea tradițională a întrunirii „cetelor de feciori” din Țara Făgărașului, ocazie cu care a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Luni, 8 ianuarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Martți, 9 ianuarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe.

Miercuri, 10 ianuarie. A participat la Sfânta Liturghie oficiată la capela Facultății de Teologie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

de învățătură. A oficiat slujba de parastas pentru Mitropolitul Antonie Plămădeală, ctitor al acestui locaș de închinare, fiind pomeniți și alți ctitori și slujitori. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa a hirotosit într-o *iconom stavrofor* pe P.C. preoți parohi Emanuel Benchea și Ioan Silea.

Luni, 15 ianuarie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Martți, 16 ianuarie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului II de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 17 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie oficiată la capela Facultății de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 18 ianuarie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

PREOȚI SIBIENI în închisori și în deportare în anii 1916-1918

Arătăm în numărul precedent al ziarului „Telegraful Român” câteva aspecte generale privind soarta preoțimii române în anii 1916-1918. În paginile de față vom consemna numele preoților din județul Sibiu care au trecut prin mari suferințe în acei ani ai Primului Război Mondial. În primul rând consemnăm numele preotului *Coman Baca* din Poplaca, implicat într-un proces de „trădare de patrie”, împreună cu alți câțiva preoți și intelectuali din județul Brașov. Procesul lor s-a judecat la Cluj din octombrie 1915 până la 5 martie 1917, când s-a pronunțat sentința de condamnare la moarte prin spânzurare. Din ferice pentru ei, executarea sentinței s-a amânat mereu, până la 12/25 octombrie 1918, când toți cei condamnați au fost „grățiați” de ultimul împărat al Austro-Ungariei, Carol IV. Dar din cauza suferințelor îndurate în cei trei ani de detenție, Părintele Coman Baca a trecut la cele veșnice la 27 februarie 1921 (doi copii i-au fost uciși de obuze germane în curtea casei sale din Poplaca). El a rămas în amintirea păstoriților săi ca un adevărat „preot-martir” din timpul Primului Război Mondial.

Un alt slujitor al Bisericii pe care trebuie să-l menționăm în aceste pagini a fost protopopul *Ioan Lupaș* din Săliște. Din cauza manifestărilor sale românești ca profesor la Institutul teologic-pedagogic și apoi ca protopop la Săliște, Ioan Lupaș a fost arestat la 15/28 august 1916, îndată după ce România a declarat război Austro-Ungariei. A fost deportat la Ruszt, în județul Șopron, în apropierea graniței dintre Ungaria și Austria, împreună cu alți patrioți români. Dar la 13 octombrie 1916, la intervenția specială a noului mitropolit al Ardealului, Vasile Mangra, pe lângă autoritățile ungare, i s-a fixat domiciliu obligatoriu în Budapesta. S-a întors în Săliște abia în preajma sărbătorii Bunei Vestiri din 1917.

Între cei aproximativ 150 de preoți arestați și aruncați în închisorile maghiare s-au numărat mulți preoți din județul Sibiu. Îi consemnăm aici în ordine alfabetică: *Emilian Cioran* din Rășinari, tatăl filosofului Emil (închis la Oradea din 20 septembrie până în 24 noiembrie 1916); *Emilian Crăciun* din Glâmboc (închis la Oradea, 16 august-15 noiembrie 1916), *Ioan Demian* din Nucet (refugiat în România, unde a fost arestat de autoritățile germane de ocupație și închis la Sibiu și Cluj din 5 mai 1917 până la 30 ianuarie 1918); *Aron Domșa* din Șeica Mare (septembrie 1916-1918), *Maniu Lungu* din Rășinari (închis la Oradea, septembrie 1916-24 noiembrie 1916), *Toma Modran* din Bungard (arestat la Drăgășani, închis la Sibiu și Cluj, 28 mai 1917-20 noiembrie 1917); *Gheorghe Modran* din Poplaca (Cluj, 1916-1917), *Andrei Moldovan* din Hendorf, azi Brădet, viitorul episcop din America (închis la Cluj din septembrie 1916 până în 4 noiembrie 1916, apoi înrolat ca preot militar); *Constantin Moldovan* din Cristian (închis, apoi înrolat ca preot militar), *Vasilie Necșa* din Apoldu de Sus (închis la Odorhei, 10 septembrie 1916-17 noiembrie 1916), *Ioan Pop David* din Scorei (închis la Târgu Mureș un an și nouă luni; a murit în închisoare în 1918); *Galaction Vasu* din Daia (închis la Cluj, 20 septembrie 1916-martie 1917); *Nicolae Vlad* din Șelimbăr, condamnat la zece ani închisoare, închis la Cluj un an, apoi la Aiud, din octombrie 1916 până la 4 noiembrie 1918, acuzat de „trădare de patrie” (maghiară). Alți preoți au suferit în închisoare, dar pentru câteva săptămâni.

Alți numeroși preoți sibiieni au fost deportați în Șopron sau în diferite sate ale județului: *Ilie Beu* din Apoldu de Jos, deportat în Ruszt (29 august 1916-16 octombrie 1916), apoi închis la Oradea (17 octombrie 1916-2 mai 1917) și din nou la Șopron (3 mai 1917 până în mai 1918); *Romul Bucșa* din Sibiu (deportat

în Turkeron, 29 august 1916-1 iunie 1917); *Pompiliu Constantinescu* din Felța – azi Florești (inițial deportat în Csáva, jud. Șopron, apoi închis la Brașov până la 10 aprilie 1918, după care i s-a fixat domiciliu obligatoriu în com. Daneș, jud. Mureș); *Gheorghe Conta* din Cincu Mare (Lakompak, 7 septembrie 1916-20 iulie 1917); *Dumitru Deac* din Călvasăr (deportat în Lakompak în septembrie 1916; a murit acolo la 17 iunie 1917); *Toma Doican* din Sebeșu de Jos (în Șopron, octombrie 1916-iulie 1918); *Aron Domșa* din Șeica Mare (Lakompak, septembrie 1916-1918); *Nicolae Dorca* din Loamneș (la Csáva, împreună cu soția și un copil de 10 luni, din septembrie 1916 până în iunie 1917); *Ioan Dordea* din Hașag (Lakompak, 1 septembrie 1916-30 iunie 1917); *Ioan Druhora* din Boița (în Ruszt și Șopron, 28 august 1916-mai 1918); *Ioan Filip* din Merghindeal (Șopron, 13 septembrie-mai 1917); *Petru Gruia* din Șeica Mică (Lakompak, septembrie 1916-mai 1918); *Ioan Hulea* din Buia (Lakompak, 1916-1918, mort la scurt timp după eliberare, soția, alienată mintal, a rămas cu șapte copii); *Gheorghe Ivan* din Boarta (Lakompak, din septembrie 1916 până în 1918); *Gheorghe Lupșa* din Noul Săsesc (Csáva, 28 august 1916-mai 1917); *Dumitru Mandea* din Porumbacu de Jos (în Sercz, 4 mai 1917-15 ianuarie 1918); *Nicolae Manițiu* din Vurpăr (în Kabold, împreună cu soția și o fiică, 22 septembrie 1916-2 mai 1917; tot acolo era deportat și fiul său, Ion, preot în Seleuș-Arad, împreună cu soția, 11 septembrie 1916-2 mai 1917); *Victor Neamțu* din Șoroștin (Ruszt, septembrie 1916-mai 1918); *Ilie Piso* din Tălmăcel (în Șopron, 29 august 1916-10 octombrie 1917); *Valeriu Popovici* din Sibiul (Ruszt, 28 august 1916-3 mai 1918); *Isidor Raica* din Șalcău (Șopron, 2 octombrie 1916-martie 1917), *Ioan Roman* din Tălmăcel (Șopron, 29 august 1916-10 octombrie 1917); *Nicolae Rusu* din Veseud (Lakompak, 3 septembrie 1916-1918); *Ioan Slăvescu* din Mohu (Șopron, 19 septembrie 1916-8 noiembrie 1916), *Toma Stanciu* din Agârbiciu (Lakompak și Lakfalva, 1 septembrie 1916-4 martie 1918); *Victor Spineanu* din Răvășel (Șopron, 2 septembrie 1916-martie 1917); *Gheorghe Șerban* din Șmig (văduv cu 10 copii, deportat în Șopron dar nu se știe cât timp); *Jacob Terchilă* din Copșa Mică (Șopron, peste un an); *Ioan Vlad* din Mihăileni (posibil tot în Șopron, fără să știm data).

Reținem și numele unor preotese deportate sau închise: *Aurelia Goga* din Rășinari, mama poetului (deportată în Ruszt, 15 august 1916-10 mai 1918); *Maria Morușca* din Șeica Mare, sora profesorului de teologie Nicolae Bălan, viitorul mitropolit, deportată în Ruszt și Șopron din august 1916 până în 10 mai 1917; o altă preoteasă, *Elvira Cioran* din Rășinari, mama filosofului se refugiase în Vechea Românie, dar apoi arestată și închisă trei luni la Sibiu și Cluj.

Un număr însemnat de preoți sibiieni au fost deportați în Zombor, în nordul Serbiei. Între ei s-au numărat: *Simion Alămorean* din Alămor, împreună cu fiica (12 septembrie 1916-25 februarie 1917); *Dumitru Bunea* din Sadu (10 luni), *Emil Vancă* din Rășinari (august 1916-iunie 1917); *Toma Dragomir* din Turnu Roșu (9 septembrie 1916-18 noiembrie 1918); *Cornel Hulpuș* din Alămor (12 septembrie 1916-24 februarie 1917); *Iosif Morariu* din Hosman, de 78 de ani (închis trei săptămâni la Cluj, septembrie 1916, apoi deportat în Becicherecul Mare în Serbia, până la 10 mai 1918); *Ioan Moraru* din Bogatu (Zombor, 24 sept. 1916-10 mai 1917); *Nicolae Pinciu* din Hosman (în-

(continuare în p. 6)

Ion I.C. Brătianu și Dr. Elie Miron Cristea – primul Patriarh al României. Scurtă prezentare (I)

Comemorăm anul acesta centenarul Marii Uniri din anul 1918, eveniment pregătit de-a lungul mai multor generații de intelectuali români, clerici și mireni, și realizat în urma încheierii Primului Război Mondial prin numeroasele jertfe ale soldaților noștri. Însă și personalitățile care și-au dat concursul la transpunerea în realitate a acestui ideal au avut rolul lor pe care istoria trebuie să îl pună în lumină. În rândurile de mai jos vom înfățișa câteva aspecte ale frumoaselor și fructuoaselor relații dintre omul politic Ion I.C. Brătianu – inginer, om politic, prim-ministru al României, președinte al Partidului Național Liberal, membru de onoare al Academiei Române – și viitorul Patriarh al României, Dr. Elie Miron Cristea.

Ion I.C. Brătianu – fiul cel mare al fostului prim-ministru și fondator al Partidului Național Liberal, Ion C. Brătianu și al Piei Pleșoianu s-a născut la 20 august 1864, în conacul familiei de la Florica, județul Argeș. Drumul formării sale, pentru tumultuoasa viață politică din primele decenii ale secolului al XX-lea, a trecut prin Colegiul bucureștean „Sfântul Sava”, absolvit în 1882, iar din toamna anului 1883 s-a stabilit la Paris pentru a-și definitiva studiile superioare. Acolo a frecventat Școala „Saint-Barbe”, Școala Politehnică, apoi Școala de poduri și șosele, obținând diploma de inginer în 1889. În același an revine în țară și începe să profeseze ca inginer specialist la construcția căii ferate Iași-Pășcani.

Ascensiunea în viața politică a început în anul 1895, când a intrat în Parlament; pe 31 martie 1897 a fost numit ministru al Lucrărilor Publice, același portofoliu primindu-l și în 14 februarie 1901. A deținut **cinci mandate ca prim-ministru** (președinte al consiliului de miniștri): 27 decembrie 1908-28 decembrie 1910; 4 ianuarie 1914-26 ianuarie 1918; 29 noiembrie 1918-12 septembrie 1919; 19 ianuarie 1922-27 martie 1926; 22 iunie 1927-24 noiembrie 1927; **trei mandate de ministru de interne**: 12 martie 1907-15 decembrie 1909; 16 februarie 1910-28 decembrie 1910; 30 octombrie 1923-27 martie 1926 și **cinci mandate de ministru al afacerilor străine**: 9 ianuarie 1902-12 decembrie 1904; 27 decembrie 1908-1 noiembrie 1909; 8 decembrie 1916-26 ianuarie 1918; 29 noiembrie 1918-12 septembrie 1919; 22 iunie 1927-6 iulie 1927.

Despre felul de a fi a lui Ion I.C. Brătianu, cea mai interesantă descriere o face I.G. Duca, unul dintre colaboratorii săi, care nota că: „Pentru el politica nu era nici o distracție, nici un prilej de onoruri, nici un mijloc de realizare a unor deșarte și personale ambiții. Pentru el, politica era muncă, răspundere, grijă chinuitoare, frământare.”

În cei 20 de ani de intensă activitate politică, începând cu 1907 și continuând până la moartea sa, în 24 noiembrie 1927, Ion I.C. Brătianu a fost un adevărat stâlp al Statului și al națiunii române, luptând cu toate puterile pentru realizarea idealurilor de unitate națională. În cei mai bine de 11 ani în care a fost prim-ministru al Regatului României, mai ales după Primul Război Mondial, s-au realizat importante reforme ce aveau ca scop dezvoltarea societății românești: reforma agrară, votul universal, Constituția modernă a României din 1923, Legea administrației și Legea minelor din 1924, care a reprezentat un act normativ deosebit dacă avem în vedere faptul că liberalii susțineau o economie cu capital majoritar românesc conform devizei „Prin noi înșine!” care avea în vedere dezvoltarea resurselor autohtone, principiu specific gândirii economice naționale a lui Vintilă Brătianu.

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI

PARTENIE COSMA (1837-1924)

Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani (II)

Partenie Cosma a fost membru în Sinodul Arhiepiscopiei Sibiu, a activat în comitete parohiale, a venit întotdeauna cu propuneri și soluții privind modalitățile de exprimare a vieții bisericești, a colaborat și la redactarea altor acte normative bisericești, a publicat articole în „Telegraful Român”. A și fost supranumit „Mitropolitul laic al Bisericii Ortodoxe”. Din partea Institutului „Albina”, avocatul Partenie Cosma a organizat strângerea fondurilor, s-au donat 10.000 de coroane pentru construirea Catedralei Mitropolitane din Sibiu, visul neîmplinit al lui Andrei Șaguna, el însuși a donat 1000 de coroane, bani mulți pe vremea aceea, numele lui aflându-se pe placa fondatorilor Catedralei. A contribuit și la repararea și construirea altor lăcașe de cult. A implicat financiar Institutul „Albina” și în realizarea extinderii construcțiilor Institutului Teologic, reorganizat din temelii de Andrei Șaguna, donându-se 116.000 de coroane din partea „Albinei”, Vasile Stroescu, prietenul său, a oferit 100.000 de coroane.

Director executiv al „Albinei”. Dominanta carierei lui Partenie Cosma a fost aceea de avocat și director executiv al Institutului de Credit și Economii „Albina”. În acest context profesional, și-a pus în practică politica economică - financiară de excelență eficientă, în temeiul concepției sale că economicul nu trebuie să fie un scop în sine și nici un scop exclusiv de îmbogățire, ci un mijloc folosit pentru împlinirea trebuințelor superioare ale vieții comunitare economice, culturale, spirituale, religioase. A avut, într-adevăr, talentul de a face bani, dar mai cu seamă disponibilitatea de a-i investi în acte și fapte de filantropie economică, culturală, edilitară, în conștient și în subconștient fiind dorința de a lăsa semenilor, comunității, o moștenire demnă de aprecierea postumă. Cei care l-au cunoscut au remarcat stilul cumpărat de viață și nu traiul în huzur, cu enorme averi imobiliare.

Performanțele profesionale ale lui Partenie Cosma în cadrul Institutului de Credit și Economii „Albina” sunt exemplare. Încercăm să sintetizăm. Principala lui preocupare a fost aceea de a consolida juridic și economic „Albina”. Cum? Prin măsuri de perfecționare a conducerii, prin normative eficiente, prin uzanța de a angaja persoane competente, prin acțiuni de formare și perfecționare a personalului Băncii, tinerii cu situație materială precară fiind ajutați cu burse. Din fondurile Băncii s-au editat cărți și broșuri cu conținut economic-financiar, au fost editate „Revista Economică”, în 1899, prima revistă de profil

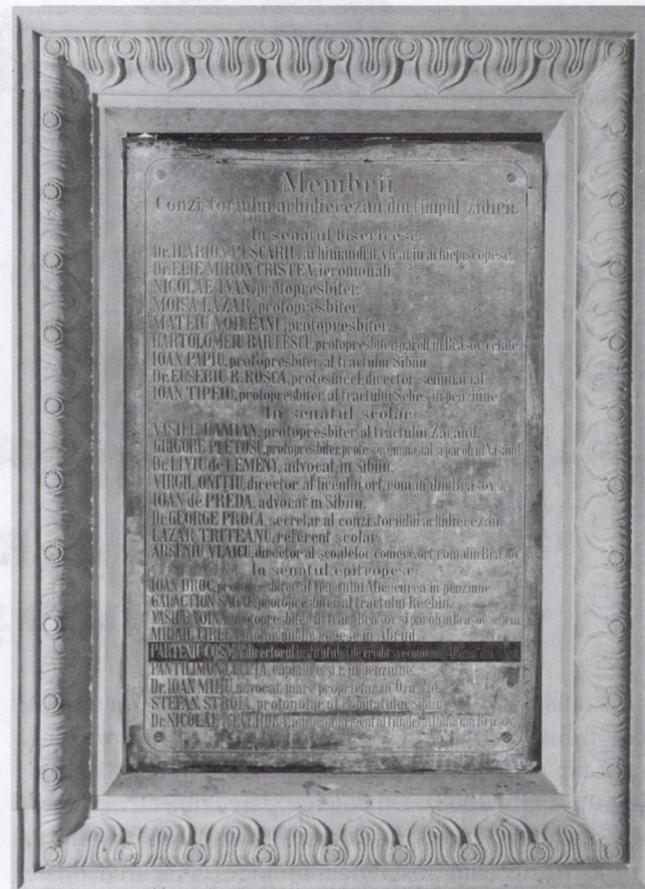
din țară, sub redacția lui Cornel Diaconovici, funcționar al Băncii și coordonatorul Enciclopediei ASTRA (1898-1904), prima din România și din S-E Europei, și „Anuarul Băncilor Române”, 1900. Crearea Fondului „Partenie Cosma” în 1911, cu suma inițială de 40.000 coroane, avea ca principale ținte formarea și perfecționarea personalului financiar-bancar și efectuarea actelor filantropice.

Institutul „Albina” și-a dobândit prestigiul de primă Bancă românească în Ardeal, competitivă cu instituțiile similare maghiare și săsești, cu eficiență de excepție, cu management (cum se spune astăzi) performant, temei de a-și extinde acțiunea în teritoriul românesc prin înființarea de sucursale: „Lugojana” în Lugoj, „Ardeleana” în Orăștie, „Timișana” în Timișoara, „Sebeșana” în Sebeș, „Mureșana” în Reghin, altele în Brașov, Cluj, București. S-a încercat și crearea unei sucursale la New York, dar, din cauza unor frâne, nu s-a finalizat această inițiativă. Coordonarea activității financiar-bancare românești s-a realizat și prin înființarea Societății federale „Solidaritatea”, în 1907, prima societate românească de asigurări „Prima Ardeleană”, casa de împrumut pe amanet „Muntele de Pietate”, „Banca Carpaților”, în București, 1906.

Având în vedere propria concepție referitoare la rolul economicului eficient pentru dezvoltarea comunității și una dintre direcțiile de activitate a ASTREI de ridicare a nivelului de cultură și de prosperitate economică a românilor, un aspect al politicii Institutului „Albina” a fost înlesnirea țăranilor, prin împrumuturi avantajoase, de a cumpăra pământ și de a se împroprietări pentru a-și construi gospodării prospere. Institutul „Albina” a cumpărat pământ, și de la proprietari maghiari, care ulterior a fost parcelat și dat, spre cumpărare, în condiții avantajoase, țăranilor români pentru construirea gospodăriilor prospere și ridicarea standardului de viață, ceea ce s-a și întâmplat. La această performanță s-a ajuns și datorită școlilor țărănești create de ASTRA.

Politica Institutului „Albina” a fost orientată de Partenie Cosma, în mod constant, spre activități constructive și spre mari acte filantropice-caritabile. Prin decizia sa, Institutul „Albina” a susținut financiar, alături de bănci săsești, reprezentate de Karl Wolff, construcții de modernizare a Sibiului: căile ferate Sibiu-Turnu Roșu, Sibiu-Vințul de Jos, apeductul, instalații de canalizare, Societatea de Electricitate.

O inițiativă model a fost înființarea Mesei Studenților, în 1895, ce funcționa într-o aripă a clădirii Institutului „Al-

„Membrii Conzistoriului arhidiecezan” din timpul zidirii Catedralei Mitropolitane din Sibiu, între care apare și „Parteniu Cosma, directorul institutului de credit și economii «Albina» din Sibiuu”

bina”, considerată prima cantină din Transilvania. Anual 50 de tineri merituosi, elevi și studenți, primeau prânzul gratuit și o frumoasă educație din partea doamnei Maria Cosma, soția sa (nepoata Mitropolitului Miron Romanul), membră a Reuniunii Femeilor din Sibiu. A acordat burse unor tineri, viitori oameni de cultură, printre care: Octavian Goga, Ioan Lupaș, Andrei Oțetea, D.D. Roșca. Atras de societățile culturale, în activitățile cărora se implica, Partenie Cosma a decis finanțarea acestora. Amintim: „So-

(continuare în p. 10)

Prof. Univ. Dr. Elena MACAVEI

E păstrată, oare, în mod convenient moștenirea lui Emanuil Gojdu? (II)

Gojdu era un excelent orator, pledoariile sale erau publicate în *Jurnalul Dietei* (Országgyűlési Napló).

În 1869 a fost numit jude la Curtea Supremă a Ungariei. Bolnav fiind, a rămas în funcție numai câteva luni, iar la 3 februarie 1870 a decedat. A fost înmormântat în cimitirul Kerepesi din Budapesta.

În testamentul din 4 noiembrie 1869, Emanuil Gojdu lasă o parte importantă a averii sale pentru înființarea *Fundației Gojdu* („Fundațiunea lui Gozdu” 1870-1952), menită să ajute cu burse studenții români ortodocși din Ungaria și din Transilvania. Imobilele din strada Dob, strada Holló și strada Király făceau parte din importanta moștenire a Fundației.

La 32 de ani după moartea fondatorului, Reprezentanța Fundației Gojdu a construit, în 1902, clădirile de la numărul 13 din strada Király și de la numărul 16 din strada Dob, cât și pasajele care le unesc. Locuințele și atelierile din incintă au fost date în chirie, iar veniturile au contribuit considerabil la creșterea patrimoniului Fundației.

Ansamblul arhitectural, cunoscut azi sub numele de Pasajul Gojdu, a fost proiectat de un cunoscut arhitect al epocii, profesorul universitar *Czigler Győző*, una dintre personalitățile marcante ale arhitecturii maghiare, provenit dintr-o familie de arhitecți de veche tradiție din Giula.

Moștenirea lui Emanuil Gojdu

Evocarea memoriei lui Emanuil Gojdu nu este numai un fapt de conștiință publică, ci și unul de exprimare a unei recunoștințe postume, pentru acele fapte care l-au așezat în eternitate.

Trebuie readuse în conștiința generațiilor tinere numele și personalitatea lui Emanuil Gojdu. Grație personalității sale efervescente, deschise, cu mari aptitudini spre interculturalitate, el a reprezentat un catalizator al legăturilor româno-maghiare, un interlocutor apreciat și ascultat în cercurile politice de la Budapesta, dar și un exponent elocvent al idealurilor naționale ale românilor.

Gojdu a fost sincer toată viața sa și s-a manifestat cu aceeași naturalețe ca frate al românilor și prieten al ungarilor. Ca orice om valoros, a fost și criticat, și iubit, și cei care l-au iubit au fost incomparabil mai mulți decât cei care l-au criticat.

Viata și opera lui Emanuil Gojdu stau sub semnul unei personalități de dimensiuni europene prin formație, prin misiunea sa politică, prin ampla sa dedicare educării și culturalizării poporului român din Transilvania și Ungaria.

Întreaga sa operă a fost pusă în slujba emancipării culturale și sociale a românilor transilvăneni. A fost o personalitate enciclopedică, deschisă valorilor umaniste.

Exemplul său ne arată că nimic nu este mai profund universal decât a lucra pentru propășirea spirituală, culturală, socială și politică a propriului neam.

În ziua de 4 noiembrie 1869, cu câteva săptămâni înainte de moarte, semnând Emanuil Gojdu actul istoric, cu atât de fericite consecințe, în fața martorilor testamentari și-a exprimat dorința de a se ridica din mormânt peste 100 de ani să vadă, ce s-a ales de testamentul și de fundațiunea sa.

De la moartea sa au trecut 148 de ani. Dacă s-ar ridica din mormânt, ar vedea că nu mai există Fundația Gojdu, în pasajul Gojdu din Budapesta, în afară de capela ortodoxă, nimic nu mai are caracter românesc. În acest moment, din moștenirea lui este accesibilă doar entitatea morală și intelectuală, fiind de cea mai mare actualitate. Ar mai vedea, că românii din Budapesta sunt cei mai apropiați de subiectul Emanuil Gojdu și de 26 ani au o preocupare renăscută, pentru a-i cultiva memoria și omagia amintirea. După anii 1990 a început recuperarea arhivistică și bibliografică a subiectului Emanuil Gojdu. Începând din 1992, în fiecare an comunitatea românească din Budapes-

(continuare în p. 11)

Maria BERÉNYI,
Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria

Ortodoxia și „România Mare”: comuniune, națiune și capcane ideologice

„România Mare” sau „România întregită” sunt termeni care trimit la întinderea maximă pe care a avut-o statul nostru în perioada 1918-1940 (E. Stănescu et al. 2010; I. Scurtu, P. Otu 2003). Dincolo de starea obiectivă pe care o desemnează, expresia „România Mare” nu a fost lipsită uneori de accente nostalgice, utopice, chiar iredentiste. Desemnarea de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anului 2018 ca „anul omagial al unității de credință și de neam și anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918” reprezintă un bun prilej de a reflecta (critic) asupra problemelor ridicate de „românism” nu doar din perspectivă istorico-politică, ci și cultural-teologică. Acesta este și scopul pe care ni-l propunem să-l urmărim în ciclul de articole pe care-l inaugurăm începând cu acest număr din „Telegraful Român”.

A fost „România Mare” un tot național, unitar din punct de vedere etnic și religios, sau un conglomerat, mai mult sau mai puțin încheșat, de „români” și „alții”? Este principala întrebare la care vom încerca să găsim un răspuns, convinși fiind că relevanța sa rămâne încă actuală. Acest lucru este demonstrat și de un volum recent publicat (L. Stan și D. Vancea 2017), în care sunt analizați, din diferite unghiuri – între retrospectivă și perspectivă – cei 25 de ani scurși de la revoluția din decembrie 1989. Să nu uităm, tot de cam un sfert de secol a fost nevoie pentru edificarea României interbelice, o perioadă definită ca fiind una „extrem de agitată politic, dar de o efervescentă culturală fără precedent” (*Ibid.*, p. 7) (Despre legătura dintre cele două perioade decisive în istoria modernă a societății românești vom mai avea prilejul să revenim.).

Întorcându-ne acum la perioada de tranziție actuală, putem spune că ea s-a încheiat? Regăsim o clasă politică matură, capabilă să ofere garanții pentru păstrarea opțiunilor democratice ale României? Sistemul de valori, religioase și culturale, este unul capabil să depășească punctele de inflexiuni, tensiuni, particularități și singularități ce marchează, inevitabil, orice tranziție?

Tot în volumul amintit se atrage atenția asupra dublei moșteniri totalitare, fascistă și comunistă, cu corolarul esențial al Holocaustului, și la felul în care memoria pune în joc posibilitatea de a utiliza această experiență, ceea ce face irepetabilă experiența totalitară. Un posibil material inflamant e reprezentat aici și de resurrecția naționalismului xenofob și antisemit în anii 1990, reformulat și recondiționat după 2000, precum și de revedicările autonomiste ale unor minorități (Este recunoscut că sentimentul apartenenței la o națiune are, precum Ianus, două fețe: pe de o parte, asigură „solidaritatea celor care trăiesc în condiții sociale și culturale relativ omogene și, pe de altă parte, îi exclude pe cei care nu aparțin respectivei națiuni”, putând genera chiar o „violenta națională”, în termenul propus de antropologul brazilian Federico Neiburg. Vezi S. Chelcea, 2012:275).

Între etnie și religie – cel puțin la nivelul țării noastre – există o concordanță puternică. Chiar înainte de apariția

statelor naționale se utiliza religia ca substitut/precursor al unui concept care nu era cristalizat încă: cel de etnie/naționalitate/neam. Ca exemplu, în România, recensământul din 2002 încă demonstrează o clară asociere între diversele etnii și anumite religii specifice: 1) etnicii români erau de religie ortodoxă în proporție de peste 94%; 2) etnicii maghiari erau în proporție de 46,5% reformați, 41% romano-catolici și 4,5% unitarieni; 3) cetățenii de etnie rromă (țigani) erau în proporție de aproape 82% ortodocși și 6,5% penticostali; 4) în cazul cetățenilor ucrainieni, religia predominantă era cea ortodoxă (79%), urmată de cea penticostală (10%); 5) etnicii germani (sașii) erau predominant romano-catolici (60%), luterani (11%) și ortodocși (9%); 6) rușii-lipoveni erau în proporție de 72% creștini de rit vechi și 27% ortodocși; 7) etnicii tătari și turci erau de religie musulmană în proporție de 98% (vezi S. Gog, C. Herțeliu 2012:342).

În pofida eforturilor sistematice de eradicare a religiei și a resurselor alocate în vederea impunerii ateismului ca viziune fundamentală asupra lumii și a vieții, proiectul politic comunist din România putem spune că a reprezentat un eșec. Încă la începutul anilor '90, atesimul era redus în România – doar 6% din participanții la un studiu declarând că nu cred în Dumnezeu (*European Values Survey*, 1990). Peste mai mult de cincisprezece ani, 95,1% din participanții la un alt studiu își declarau credința în existența unei transcendențe divine (*European Values Survey*, 2008). La nivelul țărilor europene, aceste procente plasează România în eșalonul superior în privința nivelului declarativ al credinței în existența divinității (*Ibid.*, p. 347).

Acestea sunt câteva date de la care pornim în cercetarea de față. Ea va fi structurată în patru mari părți: în prima parte ne vom opri asupra noțiunilor de „universalitate” și „etnicitate” din punct de vedere teologic; în partea a doua vom analiza o critică adusă Ortodoxiei românești, în principal tocmai datorită ambivalenței cu care reprezentanții acesteia ar fi privit noțiunea de națiune/naționalism (fapt care uneori a dus la efecte negative pe plan social, cultural și religios); în partea a treia ne vom opri asupra raportului dintre Ortodoxia românească și alte minorități etnice, pentru ca în ultima parte să încercăm să oferim o aducere în actualitate a temelor tratate, în dorința de a preciza deopotrivă elementele negative (de evitat) și cele pozitive (de consolidat).

Bibliografie: E. Stănescu, Eugen, I. Stănescu, G. Preda (2010). *România Mare, Puterea politică*, Karta-Graphic Ploiești; I. Scurtu, P. Otu (2003). *Istoria românilor*, Vol. XIII: „România Întregită (1918-1940)”, Editura Enciclopedică, București; L. Stan și D. Vancea (2017), *România postcomunistă. Trecut, prezent și viitor*, Polirom, Iași; S. Chelcea (2012), „Identitatea națională a românilor: perspective psihosociologice”, în T. Rotariu, V. Voineagu (coord.), *Inerție și schimbare. Dimensiuni sociale ale tranziției în România*, Polirom, Iași, 275-291; S. Gog, C. Herțeliu (2012), „Religia în societatea românească”, în T. Rotariu, V. Voineagu (coord.), *Inerție și schimbare*, 335-360.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

PREOȚI SIBIENI în închisori și în deportare în anii 1916-1918

(urmărire din p. 4)

chis trei luni la Cluj, apoi deportat în Becicherecul Mare timp de un an și nouă luni); *Isaia Popa* din Ocna Sibiului (cu toată familia, inițial închiși la Cluj, apoi deportați în Zombor, din septembrie 1916 până în iunie 1917); *Trandafir Scorobeț* din Roșia, viitorul arhiereu Teodor de la Sibiu (închis la Cluj și Oradea, 30 august 1916-24 februarie 1917, apoi deportat în Zombor până la 24 iunie 1918); *Vasile Spătariu* din Armeni (Zombor, 5 septembrie 1916-20 iunie 1917).

După retragerea trupelor române din Transilvania, în septembrie 1916, peste 130 de preoți din părțile Brașovului, Făgărașului și Sibiului au fost nevoiți să se refugieze în vechea Românie de teama unor represalii din partea autorităților maghiare; unii dintre ei au ajuns până în Moldova și chiar în Ucraina. Dintre „sibieni” consemnăm pe preotul scriitor *Ion Agârbiceanu*, pe atunci în Parohia Orlat, împreună cu soția și patru copii; a ajuns în Moldova și Ucraina; în 1917-1918 a fost preot militar în corpul voluntarilor ardeleni constituit atunci. S-au mai refugiat: *Nicolae Berglăzan* din Porumbacu de Sus, *Valeriu Banea* din Fofeldea, ajuns și el în Ucraina, până în decembrie 1918; protopopul *Ioan Căndea* din Avrig, ajuns în Rusia până în noiembrie 1918; *Dionisie David* din Scorei; *Timotei David* din Scorei (reîntors abia în ianuarie 1919); *Ioan Doican* din Sebeșu de Jos (până în decembrie 1918); *Valeriu Florian* din Racovița; *Andrei Gălea* din Turnu Roșu (înrolat ca preot militar în armata română); *Nicolae Giurca* din Colun, *Ioan Manta sr* și *Ioan Manta jr*, din Gura Râului; *Ioan Marin* din Râu Sadului, *Ioan Matei* din Sebeșu de Sus (ajuns până în Rusia de unde s-a întors în ianuarie 1919), *Trandafir Maxim* din Avrig (ajuns în Rusia, de unde s-a întors în ianuarie 1919); *Gavril Paștea* din Sărata (ajuns și el în Rusia, până în decembrie 1918); *Constantin Prie* din Săcădate, refugiat până în Rusia, de unde s-a întors în ianuarie 1919); *Miron Radu* din Cincu Mare, refugiat în Moldova împreună cu soția și trei copii, judecat în lipsă de Tribunalul Dumbrăveni, condamnat la moarte; *Victor Slăvescu*, preot capelan în Mohu, refugiat până în Ucraina, de unde s-a reîntors în decembrie 1918. Au mai fost refugiați și alți preoți sibieni despre care nu avem date sigure (*Iosif Aron* din Cisnădie, *Nicolae Fara* din Ludoș, *Ioan Holerga* din Chirpăr, *Andrei Milea* din Șura Mare, *Gheorghe Simplăcean* din Cornățel, *Ioan Stanciu* din Ludoș și alții).

Așadar, preoțimea din județul Sibiu a dat țării și Bisericii un număr apreciabil de „eroi” și „martiri” pentru neamul lor.

Episcopul Ioanichie Stratonichia (1759-1839)
Sursă: galeria ctitorilor Bisericii „Sfântul Gheorghe”
a Mănăstirii de la Cernica

Cunoscută prin bogăția, frumusețea și bunătatea locuitorilor săi, zona Sebeșului a dat o serie de personalități, printre acestea numărându-se și episcopul Ioanichie Stratonichia (a nu se confunda cu arhimandritul grec Ioanichie Stratonikeas, ctitor al Bisericii Stavropoleos din București), născut în localitatea Săsciori. Pomenit în câteva scrieri memorialistice, într-o serie de lucrări dedicate vieții bisericești a românilor transilvăneni sau emigrărilor dincolo de Munții Carpați, în Țara Românească și Moldova, biografia episcopului Ioanichie Stratonichia se pierde în negura vremurilor. Recuperând aceste fragmente, așezându-le într-o ordine cronologică și corelându-le cu evenimentele istorice conexe, în cele ce urmează vom încerca să restituim un mic portret biografic al acestui ierarh uitat, originar din părțile Sebeșului, cu atât mai necesar cu cât acesta nu se regăsește în niciunul dintre dicționarele dedicate teologilor și ierarhilor români întocmite de părintele academician Mircea Păcurariu și de părintele profesor Alexandru Moraru.

Este arhicunoscut faptul că trecerea mitropolitului Teofil, mai apoi a mitropolitului Atanasie Anghel și a unei părți a bisericii sub ascultarea Romei la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor a dat naștere unor puternice mișcări confesionale pe întreg teritoriul Transilvaniei, stinse, începând cu anul 1761, cu ajutorul tunurilor generalului Nikolaus Adolf von Buccow, comandantul forțelor militare austriece din Transilvania. În timpul represaliilor, alături de multe alte așezăminte, mănăstirea din localitatea Săsciori, de pe Valea Sebeșului, atestată încă din secolul al XV-lea, a fost distrusă. În această atmosferă sumbră, s-a născut, în anul 1759, și a copilărit, Ioan Aleman, viitorul episcop Ioanichie Stratonichia.

Tânărul Ioan Aleman și-a început formația intelectuală pe plan local, în cadrul școlii confesionale ce funcționa pe lângă biserica din localitate, continuată, mai apoi, la școala grănicerească din Jina. Nu se cunosc date despre părăsirea satului natal și trecerea munților, în Țara Românească, alături de alți membri ai comunității; după toate probabilitățile, aceasta s-ar fi petrecut undeva în intervalul 1774-1780, perioadă în care numele său dispăre din documentele bisericești și școlare locale.

În Țara Românească, după o serie de peregrinări prin mănăstirile din Bănia Craiovei, cu sprijinul financiar al conducerii acestora, și-a continuat studiile la București, în cadrul școlii ce funcționa pe lângă Mănăstirea Colțea. Despre aceasta, în însemnările sale, arhimandritul Eufrosin Poteca, profesor al Școlii de la Sfântul Sava, nota următoarele rânduri: „[...] El, ieșind din patria sa, veni aici în București, într-acest loc milostiv, încă băiețandru fiind, în vremea domnului Alex[andru] Ipsilanti (1774-1782). Dorirea sa se vede că a fost spre învățatură pentru că îndată ce și-a aflat oarecare adăpostire s-a apucat de a învăța carte românească în școala de la Colțea”. O chemare lăuntrică l-a determinat ca, după finalizarea studiilor, să se îndrepte spre sacerdoțiu și viața monahală. A fost tuns în monahism, primind numele Ioanichie, din această

Un ierarh uitat, originar din părțile Sebeșului: Ioanichie Stratonichia (1759-1839)

calitate slujind o perioadă la metohul Episcopiei de Râmnic și ucenicind pe lângă episcopul Filaret (1780-1792).

Devotat bisericii, bun administrator, cunoscător al limbii grecești, tânărul monah a fost repede remarcat de episcopul Nectarie al Râmnicului, care a păstorit în această eparhie în intervalul 1792-1812. În anul 1812, în momentul în care episcopul Nectarie a fost înălțat la rangul de mitropolit al Ungrovlahiei, monahul Ioanichie l-a însoțit pe acesta la București, unde a fost numit vicar mitropolitan (toate sursele consultate îl pomenesc pe Ioanichie Stratonichia ca succesor ale episcopului Nectarie la Râmnic, realitatea istorică contrazicând aceste afirmații; episcopului Nectarie i-a succedat nepotul acestuia, Galaction, care a păstorit în intervalul 1813-1824, mai apoi Neofit, care a păstorit în intervalul 1824-1840). În calitate de episcop vicar, l-a slujit cu credință pe mitropolitul Nectarie, până în momentul trecerii acestuia la cele veșnice, în anul 1819, și nu este exclus ca în perioada 1819-1821, de sedisvacanță, afacerile mitropoliei Țării Românești să fi fost conduse de însuși Ioanichie Stratonichia.

În capitala Țării Românești, episcopul Ioanichie Stratonichia s-a remarcat ca un bun gospodar, un păstor milostiv și aplecat spre rezolvarea problemelor celor păstoriți. S-a numărat printre cei care au rectificat Biserica Sfânta Vineri din București, ridicată în vremea domnitorului Matei Basarab, oferindu-i o nouă înfățișare, care a dăinuit până în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Datorită activității desfășurate de episcopul Ioanichie Stratonichia în eparhia Râmnicului, în semn de respect și prețuire, banul Dinu Crețulescu i-a încredințat spre administrare, pe perioada vieții, Biserica Crețulescu din București. Veniturile acestei biserici au fost întrebuințate de către episcop parte acțiunilor caritabile, parte edificării sau restaurării unor lăcașe de cult. Astfel, prin grija acestuia, Biserica „Sfântul Gheorghe” a mănăstirii de la Cernica, ridicată în secolul al XVIII-lea, a fost restaurată (Ioanichie Stratonichia devenind ctitor și al acestui lăcaș de cult), înzestrată cu noi odoare și cărți de cult, precum și cu noi chilii pentru monahi.

Latura filantropică nu a lipsit din activitatea episcopului Ioanichie Stratonichia, de aici decurgând respectul și considerația credincioșilor încredințați spre păstorie, referitor la acest aspect cărturarul Eufrosin Poteca mărturisind următoarele: „[...] Din milosteniile sale cu măruntșul, precum și din alte bunătăți câte a înfăptuit în toată viața sa, că orice agonisea, tot păstra pentru milostenie și în vederea oamenilor, numai pe sine nu se miluia, pentru că știa să trăiască sărăcește, precum șade bine unui arhieru cuvios, persoană duhovnicească cu apostolească și adevărată învățatură”.

Episcopul Ioanichie Stratonichia, neuitându-și originile, s-a arătat sensibil la nevoile și problemele așanumiților „ungureni”, români transilvăneni stabiliți în Țara Românească, unul dintre cei care au beneficiat de protecția ierarhului fiind Gheorghe Lazăr, din anul 1816 profesor al Școlii de la Sfântul Sava din București.

Asemeni contemporanului său, Vasile Moga (1774-1845), originar tot din părțile Sebeșului, titular al scau-

nului chiriarhal din Sibiu, episcopul Ioanichie Stratonichia s-a îngrijit de formarea unor tineri dascăli și clerici, printre aceștia numărându-se și propriul său nepot, dascălul Gheorghe Aleman, supranumit „Ardeleanul”, învățător la școala din Slatina, un intelectual desăvârșit, abonat al ziarelor românești care apăreau în Transilvania și la Budapesta. La stăruințele episcopului Stratonichia, acesta s-a stabilit la Slatina, unde a dezvoltat un adevărat apostolat social și educațional, exemplul fiind urmat și desăvârșit de fiul său, economistul și omul politic Petre Sebeșanu Aurelian (1833-1909), primar al Bucureștilor, prim-ministru al Regatului României, ministru în mai multe guverne, membru și președinte al Academiei Române.

În anul 1839, după o călătorie efectuată pe meleagurile natale, cu scopul aducerii unui alt nepot la București, viitorul dascăl Nicolae Aleman, episcopul Ioanichie Stratonichia, în vârstă de 80 de ani, a trecut la cele veșnice, regretat de toți cei apropiați. Somnul de veci l-a dormit în propria-ctitorie, în Biserica Sfânta Vineri din București, netulburat până în anul 1987 când, din porunca autorităților comuniste, lăcașul a fost demolat.

Cu certitudine, episcopul Ioanichie Stratonichia, originar din părțile Sebeșului, poate fi încadrat în categoria ierarhilor luminați care au condus destinele românilor ortodocși de dincolo de Munții Carpați pe parcursul începutului și primei jumătăți a secolului al XIX-lea, scriind o pagină luminoasă în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Cercetările privind viața și activitatea acestui vrednic ierarh sunt doar la început, motiv pentru care articolul de față nu poate ridica pretenția exhaustivității, aruncând doar fascicule de lumină asupra biografiei acestuia, în speranța unor completări ulterioare bazate pe documentele și presa bisericească a epocii respective.

Bibliografie:

1. Aleman, Nicolae; Aleman, Iacob; Aleman, Lucreția, *Jurnal pe răbojul vremii*, transcriere manuscris, adaptare și cuvânt înainte de Ioan Răhovean, ediția a II-a revizuită, Editura Emma Books, Sebeș, 2011;
2. Mețș, Ștefan, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1936;
3. Mețș, Ștefan, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977;
4. Neagoe, Stelian, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007;
5. Onițșu, Virgil, „Un registru al românilor de carte și de inimă din anul 1829”, în *Transilvania*, an. XXXVI, nr. 3, 1905, pp. 121-133;
6. Poboran, George, *Istoria orașului Slatina*, Editura Constantinescu, Slatina, 1908;
7. Poteca, Eufrosin, *Însemnări autobiografice*, Editura Aius, București, 2005;
8. Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, Editura Enciclopedică, 2013;
9. Răhovean, Ioan, *Săsciori, satul copilăriei mele. Monografie autobiografică*, Tipografia Astra Deva, Deva, 2008.

Drd. Mihai-Octavian GROZA

Feminism. Feminin. Feminitate. O fenomenologie contemporană de multe ori exagerată a unei atât de firești ipostazieri a umanității, un complex de acțiuni, de stări, de sentimente, un conglomerat de căderi și ridicări, o punere în scenă atât de complicată a unui fenomen aparent atât de simplu, artă în și prin sine, viață și făuritoare de viață – Femeia.

Într-un articol anterior veneam cu o cronică la un alt fel de carte decât cele cu care vă obișnuisem, un contrapunct, o paranteză de realitate într-o frază de ficțiune, venită parcă tocmai pentru a ne trezi și a ne redefini Realitatea. *Maica Maria Skobțova* este, în sine, altceva. Cu toate acestea, am fi tentați să credem că povestea unei femei creștine ne este cumva la îndemână, ne poate părea cunoscută, chiar dacă suntem de acord că ne poate uimi prin intensitatea ei, prin dăruire, chiar prin *iubirea nebună de aproapele*. De aceea, astăzi voi aduce un alt exemplu de femeie, însă din lumea musulmană. De fapt este vorba despre două femei, nu una. Mai întâi autoarea, Parinoush Saniee, al cărei roman, *Cel care mă așteaptă*, a fost interzis de două ori în Iran, pentru ca apoi să devină cea mai bine vândută carte a tuturor timpurilor în această țară. Născută la Teheran, în 1949, binecuvântată cu un tată jurist și profesor la universitate, cu acces la biblioteca acestuia, Saniee a absolvit Facultatea de Psihologie, lucrând ulterior ca sociolog și psiholog. După debutul, în 2003, cu romanul despre care voi vorbi aici, a mai obținut un alt mare succes de public în Iran, *Tatăl celuilalt*, alte romane ale ei așteptând încă aprobarea comisiei pentru cenzură. Nu putem rămâne indiferenți, mai ales pe fondul nostru de comunism și cenzură, la povestea acestei autoare. Mai mult decât atât, creștinismul nostru și statutul femeii în religia Adevărului, Hristos, sunt alte avantaje care permit o mai bună înțelegere a scriiturii lui Parinoush Saniee.

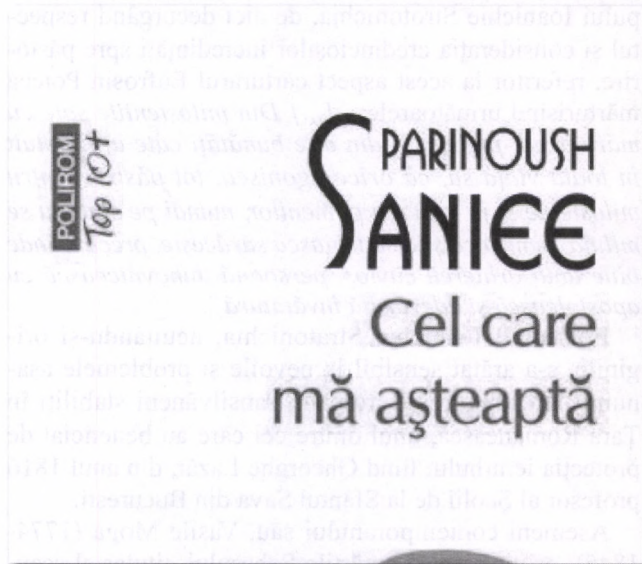
Publicat la Editura Polirom, în 2012, *Cel care mă așteaptă* este povestea unei femei – am putea vorbi chiar despre un *bildungsroman* – având desfășurarea vieții acesteia din copilărie până la vârsta a doua-a treia. Cred că această carte este foarte valoroasă din punctul de vedere al unor oameni aflați în slujba oamenilor, dar și din cel al unui creștin practicant, sau, bineînțeles, al unei femei creștine. Masum sau Masumeh, personajul principal, trece printr-o serie de evenimente marcante pentru viața ei, dar și emblematice pentru destinul femeii din Iran sau al femeii musulmane în general. Personajul este un mobil pentru cititor, un mijloc prin care acesta

Feminitate dez-văluită, feminitate asumată

cronică de carte

din urmă ajunge să cunoască de la nivel personal, de la nivelul cel mai de jos, nu din cărți sau precepte, mediul musulman al „dezvoltării” (sau nu?) unei femei. Trăind într-un oraș în permanent conflict politic și religios, într-o stare de semi-pace, semi-război civil, cuvintele de ordine fiind frica și instabilitatea (la toate nivelurile, de la cel emoțional-personal, la cel de familie sau de grup), Masumeh crește, este măritată aproape cu forța – conform tradiției musulmane –, însă cumva cu șansă, pentru că nu va fi dată primului venit, unui măcelar, o brută care deja avea o amantă și avea nevoie doar de un „vas” purtător de copii, ci unui tânăr deschis, cu viziuni liberale, însă foarte implicat politic și absent din viața de familie. Va deveni mamă a trei copii, fiindu-i permisă, între timp, dezvoltarea personală, adică studiile – lucru foarte rar întâlnit (după cum ne dezvăluie romanul) când vine vorba despre o femeie crescută în mod tradițional în Iran. Zbuciumul ei începe în adolescență, atunci când se îndrăgostește de un tânăr, viitor medic, care își făcea ucenicia în farmacia unchiului său. Drumul spre școală devine unul inițiativ din două puncte de vedere, atât al creșterii intelectuale, cât și al creșterii în iubire, al dezvoltării sentimentale. Din păcate, frații săi mai mari – adevărați „stăpâni” ai femeilor din familie – află și povestea se încheie dramatic. Este tulburătoare aici relația de subordonare femeie-bărbat, care începe din familie, între frați.

Romanul este unul scris în stil diaristic, la persoana întâi, cu o curgere rapidă, răsturnări de situație și o

experiență de *insider*, pe care numai un jurnal o face posibilă. Foarte interesante sunt ieșirile din sine, trecerea într-un registru al *poveștii în ramă*, atunci când personajul principal suferă și își descrie suferința parcă dintr-o perspectivă a desprinderii de trup. Recomand citirea sa și din această perspectivă, mai mult, promițându-vă o experiență de lectură rapidă, ușor digerabilă, deși intensă.

Iată, așadar, o experiență pe care trebuie să o câștigăm. Femeia musulmană, lumea musulmană în general, este adusă aici spre cunoaștere într-o formă mai puțin teoretică și teoretizată, mai accesibilă și mai ușor ingurgitabilă. Este, în opinia mea, un *manual* pe care trebuie să îl parcurgem, chiar dacă nu face parte din curriculumul obligatoriu.

[Parinoush Saniee, *Cel care mă așteaptă*, Editura Polirom, 2012, 387 p.]

Pr. Prof. Dr. Daniel PUIA-DUMITRESCU

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Anul 2018 ne oferă posibilitatea sărbătoririi în primul rând a centenarului Marii Uniri de la 1918, împlinirea dezideratului de unitate și demnitate națională al românilor, prin actul realizat acum o sută de ani, fiind posibil și prin contribuția Bisericii Ortodoxe Române.

Mai întâi, prin cuvântul rostit în predică și în cuvântări ocazionale, ierarhii și preoții Bisericii au cultivat în sufletul credincioșilor români conștiința trează că ei au aceeași obârșie ca neam, aceeași credință și aceeași limbă care-i unește.

Pr. Acad. Mircea Păcurariu

Unitate românească prin Biserică

În acest an aniversar, se cuvine să aducem mulțumire preamilstivului Dumnezeu pentru marele dar al unității și libertății noastre naționale dobândite de poporul român prin credință statornică și mărturisire jertfelnică de-a lungul a multe secole de suferință creștină. În același context, *Catedrala Mântuirii Neamului*, care va fi sfințită în 25 noiembrie 2018, este ofranda credinței și mulțumirii neamului românesc adusă Preasfintei Treimi pentru darul unității de credință și neam. Dar Catedrala Mântuirii Neamului este și simbolul omagierii și cinstirii tuturor eroilor români jertfiți pe câmpurile de luptă pentru apărarea patriei, a integrității sale teritoriale, pentru libertatea și demnitatea poporului român.

Responsabilitatea noastră este aceea de a păstra și cultiva darul unității naționale ca simbol al demnității obținute prin multe jertfe și eforturi spirituale și materiale pentru binele țării și al românilor de pretutindeni. Unitatea de credință și neam constituie moștenirea sfântă pe care am primit-o de la înaintașii noștri. Cu deplină responsabilitate trebuie să o predăm urmașilor noștri, copiilor noștri, pentru că societatea în care trăim se află într-un proces profund de secularizare și există riscul marginalizării valorilor spirituale ale neamului și culturii române.

În tot acest context aniversar, nu puteam să nu găzduim în cadrul planului editorial al Editurii Andreiana lucrarea propusă de către **Părintele Academician Mircea Păcurariu, *Unitatea românească prin Biserică***. Acest volum vine într-un context în care rolul Bisericii Ortodoxe în societate și în viața poporului român încearcă a fi minimizat, dar iată că istoria este cea care vine și ne arată contrariul. Cu capacitatea de sinteză caracteristică, Părintele Academician face o incursiune în istoria ce a premers actul de la 1918 și analizează urmările acestui act din perspectiva activității Bisericii Ortodoxe.

Binecuvântăm strădania autorului și sperăm ca acest volum să ajungă să fie lecturat de cât mai mulți preoți și tineri interesați de aspectele istorice ale actului de la 1 Decembrie 1918, care a fost bucuria cea mare a unirii provinciilor românești și sub aspect politic, nu numai lingvistic sau de credință.

Mitropolitul Laurențiu

MIRCEA CEL BĂTRÂN († 31 ianuarie 1418): cavalerul lui Hristos care se odihnește la Cozia de 600 de ani

Împlinirea, la 31 ianuarie 2018, a șase sute de ani de la săvârșirea din această viață a celui „în Hristos Dumnezeu, binecinstitorul și de Hristos iubitorul, Ioan Mircea, mare voievod și domn a toată Țara Românească”, și înmormântarea lui, în data de 4 februarie 1418, „la mănăstirea sa la Cozia” – cum scrie cronicarul Axinte Uricarul – constituie prilejul potrivit pentru a ne readuce aminte de acest mare cavaler cruciat român, a cărui umbră veghează la Cozia de șase veacuri.

Cu toate că zilnic circulă pe valea Oltului și pe lângă necropola domnească de la Cozia mii de concetățeni, mă întreb câți dintre ei se gândesc măcar o clipă la figura maiestooasă a acestui „principe între creștini cel mai viteaz și cel mai ager”, cum îl numea un cronicar al epocii sale, sau la „bătrânul atât de simplu după vorbă, după port”, care l-a înfruntat și l-a învins pe sultanul Baiazid Fulgerul la Rovine (10 octombrie 1394), cum îl evocă, într-o minunată pagină epică din *Scrisoarea a III-a*, Mihai Eminescu. Îmi pun această întrebare pentru că asistăm, din nefericire, la o veritabilă depreciere și chiar evacuare a istoriei naționale din discursul public și, mai grav, din sistemul școlar de stat, deoarece orele de istorie s-au împușinat, iar manualele alternative trec cu vederea (asta dacă nu înfierează sau ponegresc) personalitățile panteonului românesc. Ne întrebăm în mod firesc de unde această atitudine și cui folosește? Se urmărește ștergerea memoriei noastre istorice colective și distrugerea valorilor noastre naționale și creștine perene sau e vorba doar de prostie, nepăsare, indiferență? Ne putem da singuri un răspuns! De aceea, mai ales acum, în anul centenarului Marii Unirii, consider că trebuie să ne aducem aminte cu reverență nu numai de cei ce au luptat în războiul pentru întregirea neamului și de făuritorii unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Regatul României, ci și de ctitorii Țărilor Române care au format în secolul XIX România modernă, iar după Primul Război Mondial, România Mare.

În șirul părinților fondatori ai statalității românești un loc de cinste îi revine lui Mircea cel Bătrân, domn al Țării Românești între septembrie 1386 și ianuarie 1418. Fiul al lui Radu I Basarab și al Calinichiei, Mircea s-a născut în 1355 și a urcat pe tron după moartea fratelui său, Dan I. El e bunicul celebrului Vlad Țepeș. Supranumele de „cel Bătrân”, în sensul de „cel vechi”, „din bătrâni” sau „din trecut”, i-a fost atribuit postum, de urmași, de cronicari și de istoriografie, pentru a fi deosebit de ceilalți domni ai Țării Românești care au purtat același nume. Frescele Mănăstirii Cozia îl înfățișează ca pe un cavaler apusean, bărbat matur, purtând plete și o barbă rotundă, ochii adânciți și pătrunzători. E îmbrăcat cu veșminte occidentale, dar pe genunchi și pe hlamidă are pictați cu auriu vulturi bicefali bizantini. La brâu poartă o sabie legată cu o cingătoare scumpă închisă cu paftale, iar pe cap are o coroană cu pietre scumpe. În mâini ține cu evlavie biserica Mănăstirii Cozia, pe care i-o afierosește, drept și demn, stăpânului său, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, și preacuratei Maicii Sale. Sub îndelungata sa domnie, Țara Românească a înregistrat cea mai amplă extindere teritorială din istorie, stăpânirea și autoritatea voievodului cuprinzând, „din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu”, „toată Țara Ungrovlahiei și părțile de peste munți, încă și către părțile tătarăști și Amlașului și Făgărașului herțeg și domn al Banatului Severinului” „și pe amândouă malurile pe toată Dunărea până la marea cea mare și peste cetatea Dârstorului”, cum ne arată titulatura sa înscrisă pe hrisoavele domnești ale vremii [Dinu C. Arion, *Din Hrisoavele lui Mircea cel Bătrân 1386-1418. Studiu de Istorie a Dreptului Român*, Tip. România Mare, 1930, p. 7-47; *Documenta Romaniae Historica B. Țara Românească, vol. I (1247-1500)*, volum întocmit de P.P. Panaitescu și Damaschin Mioc, Ed. Academiei R.S.R., București, 1966, p. 22-82].

Istoriografia a subliniat faptul că extinderea autorității sale asupra acestui vast teritoriu se datorează atât dezvoltării interne – economice, culturale, armate și bisericesti –, cât mai ales a abilităților sale diplomatice și militare, prin

care s-a afirmat în prim-planul politicii sud-est europene de la cumpăna veacurilor XIV-XV.

În opinia marelui medievist român P.P. Panaitescu, cel ce i-a dedicat lui Mircea cel Bătrân o monografie încă neîntrecută istoriografic, principele Mircea a fost un „domnitor medieval creator de datină, de exemplu și de îmbărbătare”. Totodată, acesta a întrupat, în opinia aceluiași istoric, patru calități esențiale care-i caracterizează și-i individualizează domnia în istoria noastră națională. Mai întâi este primul „mare luptător pentru creștinătate” din neamul nostru, luptele sale cu turcii derulându-se sub acest stindard al Crucii lui Hristos, la fel cum au făcut-o după el, Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara și Mihai Viteazul. La fel ca și aceștia, Mircea cel Bătrân a fost un protector al Bisericii Ortodoxe din țara lui și din afara granițelor acesteia. A ctitorit lăcașe de cult, a dăruit moșii, danii în obiecte de cult și în bani bisericilor și Mănăstirilor Cozia, Cotmeana, Vodița, Tismana, Snagov, Nucet, Vișina, Bolintin, Glavacioc, Dealu, Scoreiu, Rășinari, Brădet, Curtea de Argeș, Târgoviște și Cutlumuș de la Muntele Athos. Lui i se datorează aducerea moștelor Sfintei Mucenițe Filoftea din Bulgaria la Curtea de Argeș, așa cum tot el are meritul de a-l fi ocrotit și sprijinit în continuare pe Sf. Nicodim de la Tismana. În al doilea rând, Mircea a fost „un adunător de pământ românesc” în Făgăraș și Amlaș, în părțile Huedinului prin stăpânirea cetății Bologa, în Banatul de Severin, în Dobrogea și în câmpiile Chilie. Apoi a fost un bun diplomat, „conducător al unei țări mici care a știut să se strecoare între ambițiile hrăpărețe ale vecinilor mai mari și mai puternici”. Nu în ultimul rând, Mircea a avut „ceva ce nu mai apare la urmași: o îndrăzneală de inovator, de sfărâmare a datinelor”, care nu „s-a aplecat sub vreme”, fiindcă, subliniază P.P. Panaitescu, „în politică este un cuceritor, cu sabia lărgeste hotarele, cucerește țări care nu fuseseră nicicând ale strămoșilor lui din scaunul domnesc, trece hotarul de ape al Dunării și se așează cu temei acolo. Cutează să gândească, el cel mic, la stăpânirea împărăției turcești, înlătură un sultan, ridică pe altul (...) oștile lui luptă pe Cornul de Aur lângă Bizanț și la Salonic. (...) Și înăuntru a fost un inovator, schimbă sistemul vămilor din economie naturală în cea în bani, vrea să schimbe căile negoțului, aducând cu jertfe pe negustorii din Polonia, creează industria minelor de aramă, introduce moneda măruntă în țară și înființează târguri noi (...) Prin așezarea fiului său la Târgoviște, pune începuturile mutării capitalei de la Argeș”. În cele din urmă, Panaitescu conchide: „Mircea n-a fost numai un luptător: rămâne pentru istorie unul din marii meșteri organizatori, i-am spune un bun gospodar român, nu numai un adunător de pământ românesc, dar și un chibzuit orânduitor al acestui pământ. Asemenea oameni în trecutul nostru se numeau ctitori și, precum Biserica are părinții ei, care i-au așezat temeliiile, și țările au pe ai lor, fără de care n-ar fi fost temelia tare a începuturilor” [P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, ediția a II-a, îngrijită, note comentarii și indice de Gheorghe Lazăr, Ed. Corint, București, 2000, passim].

Desigur, noi, românii ardeleni, ne-am putea întreba sau am putea fi chestionați, cu vădită ironie și rea-voință, de necunoscători sau de adepții așa-numitului curent al „demitizării” istoriei, ce legături există între noi și Mircea cel Bătrân, domnul Țării Românești? Una directă și foarte strânsă, fundamentată pe documente, nu pe povești, trebuie să răspundem! De ce? Mai întâi, pentru că Mircea cel Bătrân a reunit „de jure și de facto” sub sceptrul său regiuni întinse din Transilvania, feude și cetăți pe care fie le dobândiseră înaintașii săi de la regii Ungariei, fie le ocupase ori le primise el însuși de la Sigismund de Luxemburg. Este vorba despre „toată Țara Făgărașului”, asupra căreia afirma „că este domn pe veci” într-un document emis în 27 decembrie 1391 [*Documenta Romaniae Historica B. Țara Românească, vol. I (1247-1500)*, doc. 15, p. 38]; apoi despre castelul Amlaș și satele românești Săliște, Gales, Valea, Sibiel și Cacova (azi Fântânele) din

Mircea cel Bătrân –
tablou votiv în biserica Mănăstirii Cozia

jurul lui; despre cetatea Severinului din Banat, despre cetatea Bologa de lângă Huedin și despre cetatea Branului, pe care a dobândit-o prin 1395. Stăpânind aceste regiuni ca feude, Mircea a numit dregători, a strâns impozite, s-a îngrijit de locuitori, a conferit danii unor persoane din zonele respective și a ocrotit comunitățile pravoslavnice locale întărind ortodoxia și pe români. Chiar dacă urmașii săi au pierdut aceste posesiuni ardeleni, iar hotărnicia din 1520 stabilea frontiera dintre Țara Românească și Transilvania pe culmile Carpaților, tradiția domniei Țării Românești a conservat pretenția de stăpânire politică a voievozilor munteni asupra acestor domenii. Sugestive în acest sens rămân doleanțele explicite ale lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, din timpul tratatelor lor cu austriei, de a lua în stăpânire ținuturile Făgărașului, Amlașului și Almăjului bănățean. În al doilea rând, tot în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, în anul 1401, Patriarhia Constantinopolului a conferit mitropolitului Antim Critopol al Ungrovlahiei un titlu nou, de „exarh a toată Ungaria și al plaiurilor”, adică al ținuturilor românești de peste munți, din Transilvania. Astfel, prin actul patriarhal, de întocmirea căruia voievodul cu siguranță nu a fost străin, mitropolii munteni și-au extins de drept jurisdicția bisericească asupra românilor ortodocși ardeleni, autoritatea voievodală a lui Mircea cel Bătrân în Ardeal dobândind un corespondent prin autoritatea canonică a mitropoliților săi [Nicolae Șerbănescu, „Titulatura mitropoliților, jurisdicția, hotarele și reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei”, în Idem, *Biserica Ortodoxă Română de la primele întocmiri creștine pe pământ românesc, la Patriarhat*, volum îngrijit, note și indici de pr. Mihai Ovidiu Cățoi, Ed. Basilica, București, 2015, p. 140, 163-164]. De atunci înainte, Domnia și Biserica din Țara Românească au devenit patroni și ocrotitori oficiali ai ortodoxiei transilvănene, stabilind o punte de legătură puternică, neînfrântă niciodată de-a lungul vremii, între frații de aceeași „lege” de pe ambii versanți ai Carpaților.

La fel ca toți oamenii, nici Mircea cel Bătrân nu a fost fără de păcate și slăbiciuni. Dar cu toate acestea, cum bine afirma Dimitrie Onciul în urmă cu o sută de ani, „din depărtarea secolelor nu pătrunde decât reflexul luminos al faptelor prin care el a strălucit în domnie și care au rămas strălucitoare pentru toate timpurile”. Acum 600 de ani, în ziua de 31 ianuarie 1418, s-a închis pentru „vechie ochiul ager și prevăzător al marelui voievod și domn, erou al neamului românesc și al creștinătății, trecut la nemurire. Din mormântul său de la Cozia, umbra lui ne însuflețește, îndemnându-ne la faptele iubirii de țară și ale tăriei de credință, virtuți prin care cu vitejie și înțelepciune el și-a cucerit cunună de glorie nepieritoare.” [Dimitrie Onciul, *Mircea cel Bătrân. Cuvântare comemorativă la cinci sute de ani de la moartea lui*, Atelierele grafice Socec, București, 1918, p. 15].

Să ne aducem aminte de Mircea cel Bătrân, să-l pomenim și să-l cinstim cum se cuvine!

Dr. Mircea-Gheorghe ABRUDAN

Unitatea Duhului (Ef 4, 3) – deziderat al omului

Tradiția ne lasă mărturie că, în perioada domniei împăratului Alexie Comnenul (1048-† 1118), s-a iscat mare vâlvă între oamenii evlavioși ai Imperiului din pricina cinstirii Sfinților Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur și Grigorie de-Dumnezeu-Cuvântătorul, unii lăudându-l pe Sfântul Vasile ca fiind mai mare decât ceilalți doi din pricina științei sale și a dârzeniei cu care a apărat credința cea dreaptă, alții așezându-l fruntaș pe Sfântul Ioan Gură de Aur datorită neprețuitului său dar oratoric și dragostei cu care îi primea pe toți la pocăință și, în fine, alții înclinând spre Sfântul Grigorie, care a întrecut pe toți prin erudiția sa și prin frumusețea scrierilor.

Acest eveniment a dat naștere prăznuirii Sfinților Trei Ierarhi în data de 30 ianuarie, lucru care s-a datorat nu unui acord exterior de opinii, ci descoperirii dumnezeiești pe care a avut-o Sfântul Ioan Mavropous, arhiereul Evhaitelor (prăznuit la data de 5 octombrie), prin care Sfinții Trei Ierarhi au zis într-un glas: „Noi, precum vezi, *la Dumnezeu una suntem* și nicio împotrivire sau vrajbă nu este între noi. Ci fiecare la timpul său, îndemnați fiind de

Duhul Sfânt, am scris învățături pentru mântuirea oamenilor. Cum ne-a insuflat Duhul Sfânt, așa am învățat”. Și astfel au cerut a fi prăznuiți împreună, după cum împreună laudă pe Dumnezeu în ceruri.

Această scurtă incursiune hagiografică are menirea de a scoate în prim-plan două aspecte: primul face referire la faptul că între diversitate și unitate există o tensiune care, la prima vedere, este de nedepășit, iar al doilea este acela că unitatea veritabilă nu este dată de raportarea la consensul unor opinii exterioare, ci de înrădăcinarea omului în viața lui Dumnezeu.

Omul, creat după chipul lui Dumnezeu, este chemat să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu cel în Treime, Care este Modelul Comuniunii pline de viață. În acest sens, omul poartă în sine modelul unității divine și este chemat să-l facă vizibil și în cotidianul vieții, lucru posibil doar în măsură în care păstrează vie legătura dragostei cu Dumnezeu prin rugăciune și paza poruncilor. „De aceea, vă îndemn, eu cel întemnițat pentru Domnul, să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați, cu

toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții în iubire, silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii” (Ef 4, 1-3). Astfel, unitatea nu pornește din exterior, ci se manifestă din interior, ca *unitate a Duhului*, adică a lucrării harului primit la Botez, care unește pe tot omul cu Hristos, și, în acest sens, lupta pentru unitate nu înseamnă militantism nimicitor, ci pace duhovnicească.

Prezentul pare să contrazică perspectiva creștină asupra libertății și unității în Duhul. Mai degrabă accentul cade pe relațiile de putere, prin care armonizarea dintre unitate și diversitate este dată de opinia majorității – sau în alte cazuri, de opinia „celui mai puternic”. În Biserică, unitatea este cu mult mai mult decât joc de putere, este rod al Duhului Sfânt.

A păstra unitatea nu înseamnă a pierde verticalitatea în fața unor curente care vor a se impune în numele acesteia. O unitate care nu este bazată pe valori reale, care nu este mișcată de un țel comun care să pună omul în lumina adevăratei sale meniri – asemănarea cu Dumnezeu –, este, mai degrabă, pricină de dezbinare. Astfel, între unitate și adevăr există o legătură indisolubilă, adică esența unității este adevărul. Nu un adevăr relativ, subiectivizat, ci Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede. Doar unitatea care este înrădăcinată în Adevărul credinței este una durabilă.

Istoria a cernut modelele pe care lumea le-a propus pentru unitate. Tot ea a arătat că românul a înțeles, la un moment dat, că unitatea poate fi posibilă doar în măsura în care sunt mărturisite valorile Adevărului: dragostea și credința, manifestate în Duhul libertății. Astăzi, fiecare își propune/impune propriul adevăr, uitând că Adevărul nu lezează în niciun fel libertatea omului. Nesfârșita recontextualizare a valorilor și principiilor, în ideea găsirii soluției optime pentru bunăstare, sfârșește în imposibilitatea dobândirii unității.

Unitatea nu este o valoare abstractă, ci este rodul credinței împreună-mărturisite. Acest lucru nu este lesne a-l împlini, după cum și Apostolul Pavel îndeamnă la silință în a păstra unitatea Duhului. Esența Unirii de la 1918 este silința românilor de a păstra vie credința străbună și dragostea de neam. Dacă s-a pierdut vreunul dintre acești doi piloni, nostalgia vremurilor trecute va fi de netălmăduit; dacă se vor pierde amândoi, din neștire se va cădea în uitare.

Unitatea credinței și împărtășirea Sfântului Duh cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!

Nicolae-Toma POSA

PARTENIE COSMA (1837-1924)

Statutul Organic al Mitropoliei Transilvaniei – 150 de ani (II)

(urmare din p. 5)

cietatea Academică” din Cluj, „Petru Maior” din Budapesta, „România Jună” din Viena”, „Carmen Sylva” din Graz, „România” din Munchen ș.a. Au fost susținute financiar, în mod constant, reuniunile de femei, reuniunile agricole, reuniunile de meseriași. De numeroase acte filantropice au beneficiat și: Societatea „Crucea Roșie”, „Reuniunea moașelor” din Sibiu, Spitalul civil „Francisc Iosif”, pentru a face, la rândul lor, acte caritabile.

Partenie Cosma a fost un membru marcant ASTRA. La scurt timp de la venirea sa în Sibiu, a devenit membru al Asociațiunii Transilvane, a făcut parte din Comitetul Central, a participat la principalele ei activități, a condus Adunarea Generală de la Baia Mare, în 1903. Cu toate piedicile puse de autorități, s-a implicat în organizarea Expoziției Etnografice – a economiei de casă – în 1881, găzduită în reședința de vară a Mitropolitului Miron Romanul, aceasta fiind o demonstrare a capacității creatoare a românilor. A sprijinit și organizarea Expoziției, coordonată

de Cornel Diaconovici, din 1906; o secție a acesteia i-a prezentat pe românii ardeleni la București și s-a bucurat de mare succes. Cei mai buni creatori au fost premiați, premii asigurate de „Albina” și în nume propriu. La decizia sa, „Albina” a organizat colectele pentru construirea, în Sibiu, a Școlii Civile Superioare de Fete, inaugurată în 1866, a Muzeului Asociațiunii – Casei Naționale, inaugurată în 1905, a Casei de Chirii a ASTREI. A administrat fondurile acordate de boierul moldovean VASILE STROESCU (1845-1926), prietenul său, alt mare filantrop, intrat în istorie pentru generozitatea cu care a făcut donații importante și pentru crearea băncilor populare, școlilor țărănești, bibliotecilor, pentru editarea cărților și distribuirea lor, pentru burse acordate elevilor, meseriașilor, studenților, pentru trebuințele culturale ale Bisericii.

Modelul național Partenie Cosma. Dictonul rămas de la marele filosof german Fr. Hegel – OMUL ESTE SERIA ACTELOR SALE – i se potrivește perfect lui Partenie Cos-

ma. El a intrat în istorie ca exemplar organizator economic, financiar-bancar în Transilvania, participant la redactarea documentelor de organizare juridică a Bisericii Ortodoxe Române, Maecena și generos filantrop, om politic, om de cultură, mare patriot. Este un model și astăzi pentru calitățile sale manageriale: talent organizatoric, inițiativă, clarviziune, simț practic, inteligență socială, forță decizională, autoritate, exigență și autoexigență. A avut talentul „de a face bani” și mai cu seamă disponibilitatea de a-i investi în acte și fapte de filantropie economică, culturală, edilitară. Este un model de om integru, altruist, patriot.

Se cuvine să fie onorată memoria lui Partenie Cosma. Să-l pomenim cu respect și venerație ori de câte ori este cazul, să-i imortalizăm amintirea prin atribuirea numelui unei străzi, unei școli în Sibiu, să-i realizăm și să-i amplasăm un bust. Am mai făcut asemenea propuneri și cu alte prilejuri, dar nu au fost auzite. Poate, de data aceasta, autoritățile să fie deschise și să răspundă pozitiv acestor propuneri.

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂȘANUL

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

Luni, 1 ianuarie 2018 – A slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus) și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 2 ianuarie 2018 – A săvârșit Sfânta Liturghie la Spitalul de Psihiatrie din Sibiu; a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 3 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Joi, 4 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet. Seara a fost prezent la Făgăraș, la Centrul de copii cu probleme de autism.

Sâmbătă, 6 ianuarie 2018 (Praznicul Botezului Domnului) – A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Nașterea Domnului” din Sibiu și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

A participat la procesiunea până în Piața Mare alături de părintele Mitropolit Laurențiu și un mare sobor de preoți, unde a avut loc slujba de Sfințire Mare a apei.

Duminică, 7 ianuarie 2018 (Soborul Sf. Ioan Botezătorul) – A săvârșit Sfânta Liturghie la Săliște (biserica Gruiu) și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. Apoi a slujit Taina Sfântului Maslu la biserica „Sf. Ioan Botezătorul” din Ghijasa de Sus, protopopiatul Agnita, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 8 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie. Apoi a participat la ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marti, 9 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Miercuri, 10 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Joi, 11 ianuarie 2018 – Dimineața a asistat la Sfânta Liturghie săvârșită la Biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena” din Sibiu. Apoi a avut activitate la cabinet.

Vineri, 12 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet. Seara a fost prezent la Centrul de copii cu probleme de autism din Făgăraș.

Sâmbătă, 13 ianuarie 2018 – A vizitat Mănăstirea Brâncoveanu.

Duminică, 14 ianuarie 2018 – A asistat la Sfânta Liturghie și a predicat.

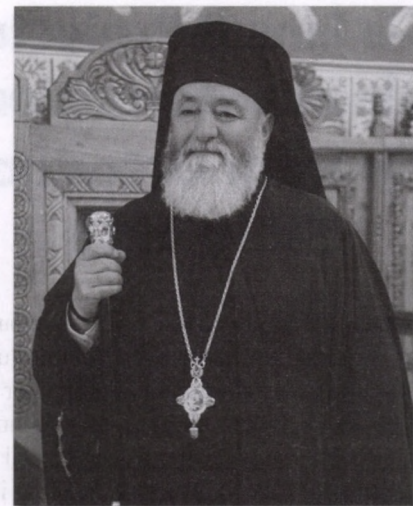
Luni, 15 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet. Seara a vizitat bolnavii la Spital de Psihiatrie din Sibiu.

Marti, 16 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Miercuri, 17 ianuarie 2018 – A slujit Sfânta Liturghie la Capela Spitalului Militar, fiind prezenți studenți de la Teologie și Medicina (OTS) și le-a adresat acestora un cuvânt de învățătură. După Sfânta Liturghie a avut activitate la cabinet.

Sâmbătă, 20 ianuarie 2018 – Dimineața a vizitat Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus. Apoi, la Mănăstirea Berivoi, a slujit Vecernia Mare.

Duminică, 21 ianuarie 2018 – A săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Berivoi și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 24 ianuarie 2018 – A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană, după care s-a făcut slujba de Tedeum pentru ziua Unirii Principatelor. P.S. a ținut cuvânt de învățătură despre unire și domnitorul A.I. Cuza. După-amiază a fost prezent la Centrul de copii cu probleme de autism din Făgăraș pentru a urmări lucrările ce se desfășoară aici (montaj gresie, faianță).

Joi, 25 ianuarie 2018 – La sărbătoarea Sfântului Grigorie Teologul, Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a oficiat Sfânta Liturghie în Biserica „Înălțarea Domnului” și „Sfântul Pantelimon” din curtea Spitalului Militar din Sibiu. Răspunsurile liturgice au fost date de corul Organizației Tinerilor din Sibiu (OTS). La finalul Sfinței Liturghii, PS Episcop Ilarion a rostit un cuvânt de învățătură adecvat.

Vineri, 26 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Sâmbătă, 27 ianuarie 2018 – P.S. Ilarion a slujit Sf. Liturghie la Capela Facultății de Teologie din Sibiu, după care s-a săvârșit un Tedeum la deschiderea lucrărilor Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române Sibiu, în prezența IPS Laurențiu, Mitropolitul Ardealului. A participat apoi la ședința de lucru a Consiliului și Adunării eparhiale din Arhiepiscopia Sibiului.

Duminică, 28 ianuarie 2018 – În Duminica Vameșului și a Fariseului, a liturghisit în Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Sibiu.

Luni, 29 ianuarie 2018 – Dimineața a fost prezent la Catedrala Mitropolitană, unde a asistat la Sfânta Liturghie, apoi a avut activitate la cabinet.

Ierod. Ciprian PĂSĂRICĂ

E păstrată oare în mod convenit moștenirea lui Emanuil Gojdu? (II)

(urmare din p. 5)

ta, alături de corpul diplomatic al Ambasadei României din capitala ungară, organizează un pelerinaj la mormântul său din cimitirul Kerepesi și îi oficiază parastas în Duminica Tomii la Capela Ortodoxă. De la bun început, așa credem, cinstindu-i memoria, împlinim un act de înaltă responsabilitate istorică și aducem în fața contemporanilor exemplul, vrednic de urmat, al unui om deosebit, care și-a dăruit cu fervoare atât spiritul, cât și fapta. Locul său de frunte între marii noștri înaintași și l-a câștigat prin neobosita-i strădanie pentru afirmarea națiunii și a limbii românești, dar, mai ales, prin excepționala sa activitate de ajutorare și de susținere morală și materială, a miilor de tineri dornici de învățătură.

Avem toată speranța că liderii orașului său natal, Oradea, aceia care i-au evacuat statuia sa din Piața Unirii și

au abandonat-o la ștrandul orășenesc, o să-i readucă în spațiul public memoria ilustrului avocat.

Asociația *Cultură în Mișcare* din acest oraș, a lansat o inițiativă, și anume: amenajarea, în casa părintescă, de pe strada Traian Moșoiu nr. 1 (sau într-un alt spațiu potrivit) a unei case memoriale/muzeu Emanuil Gojdu. Aurel Lazăr, Iosif Vulcan și Ady Endre, orădeni iluștri ai timpurilor lor, se bucură fiecare de câte o casă memorială ce le poartă numele. Asociația *Cultură în Mișcare* consideră că o astfel de cinste merită și Emanuil Gojdu. Tot în spiritul acestui respect datorat memoriei lui Emanuil Gojdu, Asociația face un apel către autoritățile locale pentru a schimba locul de depozitare al statuii dezafectate. Actualul amplasament (Ștrandul Ioșia) este nepotrivit și duce la degradarea continuă a monumentului.

Ne dorim, ca în scurt timp, statuia lui Emanuil Gojdu să fie reamplasată într-un loc convenit al orașului său natal. Și de ce nu, s-ar putea grefa pe ea cuvintele emoționante

rostit de el, în 1862, la împlinirea vârstei de 60 de ani: „Ca fiu credincios al Bisericii mele, laud Dumnezeu, căci m-a creat Român; iubirea ce o am față de națiunea mea, neîncetat mă face să stărui în faptă pentru ca și după moarte să pot erumpe de sub gliile mormântului spre a putea fi pururea în sânul națiunii mele”.

Bibliografie:

- Maria Berényi, *Istoria Fundației Gojdu (1870-1952) / A Gozdu Alapítvány története (1870-1952)*, Comp-Press Kft., Budapesta-Budapest, 1995, 136 p.
- Maria Berényi, *Viața și activitatea lui Emanuil Gojdu (1802-1870)*, Giula, 2002, 289 p.
- Maria Berényi, *Moștenirea lui Gojdu în oglinda presei române și maghiare (1995-2005) / Gozdu öröksége a román és a magyar sajtó tükrében (1995-2005)*, Budapesta-Budapest, 2005, 425 p.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

S-a lansat Proiectul Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși – Sibiu 2018

În Catedrala mitropolitană din Sibiu a fost lansat vineri, 2 februarie, de Ziua Internațională a Tineretului Ortodox, proiectul Întâlnirii Internaționale a Tinerilor Ortodocși (ITO), ediția 2018. Odată cu aceasta, s-a lansat site-ul www.ito2018.ro și s-au deschis în mod oficial pregătirile pentru evenimentul care va avea loc la Sibiu în perioada 6-9 septembrie. Totodată, organizatorii au lansat și apelul către tinerii din Arhiepiscopia Sibiului pentru a se înscrie în rândul voluntarilor care vor ajuta la buna desfășurare a manifestărilor din program.

„Suntem bucuroși și pregătiți să trăim cu toții aceeași comuniune cu tinerii noștri care sunt viitorul Bisericii și viitorul neamului. Vor avea acum posibilitatea toți să cunoască tema întâlnirii, perioada desfășurării, programul din fiecare zi și toate ofertele pe care noi le aducem înaintea tinerilor ortodocși din întreaga lume. Vor fi 2500 de tineri din toată lumea și aproximativ 1000 de tineri din partea noastră, în așa fel încât nu numai să ne împlinim cu multă dragoste datorica, ci mai ales să marcăm anul centenarului unității de neam și credință, pentru că Mitropolia Ardealului cuprinde Alba Iulia, locul unde s-a realizat Marea Unire, iar Sibiu a contribuit mult la aceasta, ceea ce dă valoare orașului și ne îndreptățește acum pe noi să oferim tinerilor dragostea noastră și unitatea noastră în credință și unitatea de neam”, a spus Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului.

„Unitate. Credință. Neam”

Site-ul www.ito2018.ro conține toate informațiile necesare tinerilor ortodocși care doresc să participe la eveniment sau doresc să se alăture voluntarilor. De asemenea, site-ul ITO 2018 conține informații despre conceptul ITO 2018, sigla și motto-ul întâlnirii, despre voluntariat, despre cetatea Sibiului, despre ocrotitorul spiritual al Transilvaniei, Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, precum și mesaje către tineri din partea IPS Mitropolit Laurențiu și a pr. conf. univ. dr. Constantin Necula. Tinerii care doresc să devină voluntari la ITO 2018 au posibilitatea să se înscrie prin Organizația Tinerilor din Sibiu.

Ștefan MĂRCULEȚ

Tinerii – Forța Vie a Bisericii

Dintotdeauna, tinerii au fost, pentru Biserică, forța vie, cei care dinamizează viața acesteia și ritmul vieții liturgice a fiecărei comunități parohiale în parte. În duhul respectului pentru valorile religioase ale celorlalți, Biserica Ortodoxă Română, în general, și aceea din Ardeal, în special, a dezvoltat o pastorație a tinerilor bazată pe spiritul prieteniei și al comuniunii. Tinerii ortodocși trebuie să știe că ceea ce îi unește și îi va uni de acum înainte este, în primul rând, Iisus Hristos cel Viu, propovăduit în etosul ortodox al Învierii, al luminii și al bucuriei.

Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos a fost întotdeauna înconjurat de tineri care doreau să-L urmeze și să-L asculte cuvântul. Biserica a arătat întotdeauna că tinerețea este o vârstă a mărturisirii unei credințe autentice, a trăirii unei vieți morale alese și a unui zel aparte de vestire a Evangheliei. Cea mai frumoasă podoabă a unui tânăr este, potrivit spiritualității filocalice, mintea trează și inima curată. Doar astfel tinerii pot constitui, în lucrarea Bisericii, o forță dinamică a comuniunii dintre popoare, iar Biserica să fie pentru ei locul unde aceștia găsesc sinceritate, siguranță, înțelegere, dragoste și răspunsul la problemele lor existențiale.

Biserica îi învață pe tineri cum să-și călăuzească pașii pentru a dobândi o înțelegere matură asupra vieții. Tinerețea nu este sinonimă cu naivitatea. De

aceea și Sfântul Apostol Pavel îi spunea lui Timotei: „Nimeni să nu disprețuiască tinerețile tale, ci fă-te pildă credincioșilor cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția” (1 Tim 4, 12).

Ortodoxia este chemată astăzi să reînsoțască o lume afectată de o profundă criză spirituală. Împreună cu celelalte națiuni ortodoxe trebuie să arătăm că Ortodoxia are vocația deschiderii spre dialog, fără a-și părăsi identitatea sau a promova relativismul doctrinar, ci continuând să fie ceea ce este, păstrătoare peste veacuri a adevăratei Tradiții apostolice, în care pot fi găsite toate răspunsurile la problemele omului de azi.

Biserica Ortodoxă poate, așadar, să-i ajute pe tinerii de pretutindeni să găsească răspunsuri la marile întrebări ale vieții, îi poate ajuta să trăiască o viață morală, să nu pună știința în slujba imoralității, ci în slujba adevărului și a binelui. Îi poate ajuta pe tineri să-și însușească o cultură cu adevărat umană. Tocmai de aceea salutăm venirea a peste 2500 de tineri la Sibiu, la Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocși (ITO 2018), organizată pentru al cincilea an consecutiv, de această dată la Sibiu, pentru a vedea și a înțelege cât de importantă este unitatea, mai ales atunci când ea e ancorată în Hristos și în Biserică.

† DR. LAURENȚIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

DESPRE ITO 2018:

Întâlnirea Internațională a Tinerilor Ortodocși de la Sibiu va marca începutul toamnei anului 2018, fiind un eveniment cu caracter național și internațional, ce va reuni în frumoasa cetate transilvană un număr de 2500 de tineri cu vârsta cuprinsă între 16 și 35 de ani. Aceasta va avea loc în perioada 6-9 septembrie 2018.

În cele patru zile ale evenimentului sunt așteptați la Sibiu tineri ortodocși din toate regiunile României, dar și din numeroase alte țări, dintre care amintim Republica Moldova, Ucraina, Grecia, Serbia, Albania, Macedonia, Germania, Franța, Belgia, Italia, Spania, Portugalia, Marea Britanie, Elveția, Turcia, India și altele.

Reuniunea din septembrie 2018 se încadrează în seria întâlnirilor de tineret organizate la Baia Mare în 2013 și în 2014, la Cluj în 2015, la București în 2016 și la Iași în 2017.

Întâlnirea de la Sibiu are ca scop crearea unui cadru în care tinerii participanți să se bucure de experiențe formative, să trăiască sentimentul comuniunii cu tineri din alte regiuni ale țării sau din străinătate, să împărtășească valorile de viață creștin-ortodoxe și să fie multiplicatori ai mesajului creștin în comunitățile din care provin.

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. Secretar de redacție: Pr. Lect. Dr. Emanuel Tăvală. Membri: Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. Responsabil ediție online: Vicențiu-Dragoș Bășa.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2018 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la Tipografia Șaguniana – Sibiu